Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

На правах рукопису

УДК 911.3

ПРИБУДИНКОВІ ТЕРИТОРІЇ ЯК ПУБЛІЧНІ ПРОСТОРИ ВЕЛИКОГО МІСТА

Галузь знань: **10 – Природничі науки**
Спеціальність: **106 – Географія**
Освітня програма: **Економічна та соціальна географія**

Магістерська робота

студента ІІ курсу ОКР «Магістр»
Тютюна Богдана Вікторовича

Науковий керівник

кандидат географічних наук, доцент

Провотар Наталія Іванівна

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП……3
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ МІСТА…….. 5
1.1. Прибудинкові території як публічні простори міста ..……. 5
1.2. Досвід облаштування прибудинкових територій у містах…….... 8
1.3. Методика дослідження прибудинкових територій як публічних просторів великого міста…….. 13
Розділ 2. АНАЛІЗ ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЇ ЯК ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ У МІСТІ КИЇВ …… 17
2.1. Результати польових досліджень у внутрішніх дворах у ЖК Лікоград ……..……/… 17
2.2. Оцінка безбар'єрності внутрішніх дворів у ЖК Лікоград…/… . 27
2.3. Результати інтерв'ю щодо облаштування внутрішніх дворів у ЖК Лікоград ……... .32
Розділ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ВІЗІЯ КОМФОРТНОГО ВНУТРІШНЬОГО ДВОРУ У ЖК ЛІКОГРАД У КИЄВІ ЯК МОДЕРНІЗОВАНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ…… 43
3.1. Проблеми внутрішніх дворів у ЖК Лікоград…… 43
3.2. Власний проект комфортного внутрішнього двору для ЖК Лікоград……. ..51
ВИСНОВКИ…… 64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 68
ДОДАТКИ……... 72

ВСТУП

Дана тема є актуальною, оскільки публічні простори є важливими осередками соціальної взаємодії людей, елементами благоустрою міського середовища та місцями формування світогляду містян. В Україні внутрішні двори є місцями скупчення проблем, що заважають формуванню якісних просторів. Трансформація таких територій стане важливим поштовхом для покращення благоустрою прибудинкових територій, реалізації креативних ідей та покращення міського простору і якості життя населення.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є внутрішні двори та прибудинкові території житлового комплексу Лікоград у м. Київ, а **предметом** – просторові відмінності благоустрою внутрішніх дворів та прибудинкових територій житлового комплексу, чинники, які їх зумовлюють та можливості ревіталізації публічних просторів.

Метою роботи є дослідження внутрішніх дворів та прибудинкових територій як публічних просторів та виявлення можливостей ревіталізації цих територій.

Завданнями роботи були:

1. Визначення сутності і значення прибудинкових територій як публічних просторів у великому місті.
2. Ознайомлення із досвідом ревіталізації внутрішніх дворів та прибудинкових територій.
3. Аналіз сучасного стану внутрішніх дворів житлового комплексу Лікоград.
4. Проведення спостережень та збір інформації щодо стану та облаштування внутрішніх дворів та прибудинкових територій житлового комплексу Лікоград.
5. Розробка рекомендацій щодо ревіталізації внутрішніх дворів житлового комплексу Лікоград на засадах концепції сталого розвитку та інтегрованого розвитку міста.

При написанні магістерської роботи було використано праці зарубіжних дослідників Я. Гейла, З. Ніла, а також праці українських дослідників, зокрема, К. Мезенцева, І. Гукалової, А. Петренко-Лисак, Н. Провотар та ін.

Для виконання даної роботи було використано такі методи досліджень: аналізу і синтезу, історичний, порівняльно-географічний, спостереження, напівструктурованого інтерв'ю, картографічний, SWOT аналіз.

Магістерська робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ МІСТА

1.1. Прибудинкові території як публічні простори міста

Публічний простір визначається як простір, до якого всі громадяни мають право доступу [35, 10]. Соціально-просторовий підхід до дослідження публічних просторів передбачає виявлення їх проблем та пропозицію ревіталізації [31, 32, 13].

Публічні простори виконують ряд важливих *функцій.* Головними з них є: комунікаційна (публічні простори є місцем для зустрічей, спілкування, самовираження тощо); рекреаційна (публічні простори є місцем для прогулянок, відпочинку, розваг тощо); територіальної ідентифікації та самоідентифікації (публічні простори є місцем формування і підтвердження ідентичності [12, 20].

Щодо напрямків трансформацій публічних просторів, то в містах проявляються як традиційні складові – *комерціалізація* публічних просторів; *обмеження доступу*, виокремлення публічних просторів, “диснейфікація”, “б’ютифікація”; *перехід основної ролі від комунікативних функцій до візуальних*; *віртуалізація* публічних просторів; *доместикація* публічних просторів; так і специфічні, характерні для міст пострадянського простору – *сакралізація* (де-секуляризація) публічних просторів; “європеїзація” публічних просторів [20].

Одним із видів публічних просторів є внутрішні двори та прибудинкові території. Прибудинкову територію найчастіше визначають як територію навколо багатоквартирного будинку, яка окреслена з огляду на відповідну містобудівну та землевпорядну документацію. В цю категорію включають

межі земельної ділянки, на території якої розташований багатоквартирний будинок, а також дотичні до нього будівлі чи споруди, які потрібні для обслуговування багатоквартирного будинку та для задоволення необхідних житлових, соціальних та побутових потреб жителів [1].

Територія навколо багатоквартирного будинку зазвичай складається з наступних елементів [9]:

1. Мощення поблизу будівель.
2. Пішохідні доріжки, які сполучують необхідні частини двору.
3. Майданчики, які призначені для обслуговування жителів будівель, а також використовуються для розваг або відпочинку.
4. Майданчики для сміттєзбірників.
5. Майданчики для господарських будівель та споруд.
6. Території зелених насаджень.
7. Смуга озеленення вздовж стін будівель, тротуар, місцевий проїзд, смуга вздовж фасаду без входів, яка необхідна для проїзду пожежних машин.
8. Спеціально облаштовані майданчики для паркування машин.
9. В’їзди та виїзди із підземної парковки та автостоянок.

Існує декілька типів дворів за їхнім облаштуванням та зовнішнім виглядом [14].

1. У відкритій квартальній забудові.

Такий тип подвір’я характеризується відкритістю території не тільки для мешканців будинків поряд, але і для усього кварталу. Для такої прибудинкової території актуальним буде розміщення вуличних меблів поблизу ігрових і спортивних майданчиків, а також висадження дерев, квітників та багаторічних рослин.

Одним з варіантів облагородження такого двору є будівництво сучасних ігрових майданчиків зі смугами багаторічних рослин.

2. У вільній багатоповерховій та середньоповерховій забудовах.

Подібні прибудинкові території часто є популярним місцем проведення часу серед мешканців прилеглих будинків та користувачів мікрорайону. Для такого типу двору доцільне створення на вільній від забудови території малих водойм або системи дощових садків. Тут варто розміщати смітники поруч із прифасадною зоною. Уздовж проїзду варто створити невелику парковку на 5-10 паркомісць, а більші парковки (до 50 місць) краще винести за межі прибудинкового двору.

3. У заблокованій забудові

Такі типи дворів є приватними, що впливає на важливість розмежування території. Уніфікація стилістики та висоти парканів є необхідним рішенням для заблокованої забудови. Буферне озеленення стане кращим замінником звичайних парканів, крім цього важливою є популяризація мешканцями висадження багаторічних рослин та облаштування різних господарських зон для городництва, садівництва, птахівництва чи кролівництва, наприклад. Паркування машин слід здійснювати в глибині дворів для збереження вільного проїзду на ділянку та місця для інших машин вздовж дороги.

Головними принципами облаштування дворів є [14, 5, 24, 25]:

1. Озеленення.

Важливість зелених зон на території прибудинкових дворів обумовлена не тільки тим, що вони сприяють очищенню повітря, але і захисту від сонячних променів та опадів, які впливають на зниження навантаження на каналізацію. Таким чином, найбільш вдалим розташуванням дерев та багаторічних рослин є місця, де накопичується вода під час сильних злив.

2. Доступність.

Територія двору повинна бути доступною для всіх категорій населення та не повинна мати бар’єри на своєму шляху. Для створення доступного простору слід усунути перепади висот, які можуть спричинити небезпеку. Також слід встановити альтернативу сходам – пандуси або обхідні шляхи, такі заходи створюють можливість вибору для людей та зроблять їхнє перебування в дворі комфортнішим.

3. Активності.

Двір має викликати інтерес мешканців для того, щоб вони користувалися цим простором та підтримували порядок навколо. Різноманіття активностей підвищує рівень комфортності подвір'я. Наявність різних ігрових або спортивних майданчиків, велодоріжок, пішохідних зон посилюють привабливість території для мешканців.

4. Стала мобільність.

Важливо правильно розподілити пріоритети у дворі: розміщувати автомобілі слід за межами двору. Такі заходити зменшать рівень шуму та викиди вихлопних газів на території біля будинків. Краще побудувати підземний паркінг для машин або винести парковку за межі внутрішнього двору. Також слід забезпечити проїзд пожежних машин у двір для уникнення ризиків небезпеки.

5. Приватність.

Облаштування подвір'я повинне бути таким, щоб люди самі могли розуміти чи є цей двір приватним чи напівприватним, або, наприклад повністю відкритим. Слід встановити огорожу, яка при цьому не буде розривати простір.

1.2. Досвід облаштування прибудинкових територій у містах

Варто зазначити, що наразі актуальність проектування комфортних та зручних прибудинкових територій лише зростає через низку причин. Зміна клімату, забруднення повітря, екологічне навантаження від транспорту, зростання привабливості міст для туристів, забезпечення інклюзивного простору для мешканців – все це є важливим посилом для створення та підтримання таких місць [14].

Базові заходи із прибирання та облагородження території є причиною зміни двору, збільшення його комфортабельності для мешканців довколишніх будинків та покращення якості їхніх життів.

Варто розуміти, що облаштування прибудинкових зон відбувається у декілька етапів. В першу чергу автори проєктів облаштування проводять зустрічі з жителями прилеглих до двору будинків, які є безпосередніми користувачами простору, де обговорюють можливі варіанти реорганізації та дізнаються про потреби самих мешканців. Весь цей етап може тривати декілька місяців. Після того, як погоджено план дій щодо облаштування двору та зібрано необхідні кошти від мешканців та/або інших структур починається робота по реконструкції наявного простору. Важливим етапом є покращення якості життя місцевих жителів та ефективна праця в умовах обмеженої території. Після отриманих результатів підтримка та подальший стан двору залежить від взаємодії та відповідальності сусідів, які мають цю територію у спільній власності [14].

В Україні проблема формування прибудинкових територій вже досить довгий час не втрачає своєї актуальності. Слід розглянути різні приклади створення сучасних та комфортних просторів, які були створені в наших містах [4].

Концепція розвитку вуличного і дворового просторів на перетині вулиць Ярославської та Волоської була представлена командою проєкту «Подільський дворик». Просторова реорганізація була спроектована за адресами: вул. Волоська 27, 29, 29А, 33, 34, вул. Ярославська 28А, 28Б, 32, 32/33, 32А, вул. Нижній Вал 39, 41 та вуличного простору на перетині Ярославської та Волоської.

На вулиці Ярославській активісти запропонували встановлення лав для відпочинку, забезпечення на території ліхтарів із сонячними батареями, вуличні стільці як оздоблення території із важливою функціональною складовою популяризації вулиці серед мешканців та туристів. Крім цього, запропоновано впорядковане паркування, велостійки біля комерційних

закладів для зручності відвідувачів, тактильна навігація та зелені насадження із стефандри, яка підходить для посадки в міських умовах, адже це грунтопокривний сорт, що може висаджуватись під деревами і вздовж вулиць, в кущових міксбордерах, тінистих садах та на схилах, щоб запобігти ерозії грунту.

На вулиці Волоській командою було узгоджено наступні рішення. Було запропоновано створення кафе та громадського центру, перенесення існуючого кафе до бібліотеки, встановлення лав, забезпечення ліхтарів із сонячними батареями та зелене покриття із стефандри.

На подвір`ї, яке розміщене на перетині цих вулиць було запропоновано облаштувати дитячий майданчик, виконати завдання по озелененню простору, а також встановити подіум, який виконував би функцію місця для відпочинку. На подіумі вирішили за проєктом залишити дерев`яні блоки, які можна легко складати, знести паркани у внутрішньому дворі, облаштувати стежку та розмістити поряд хатину для комах. Також важливе місце в проєкті двору займало впорядковане паркування та встановлення кашпо для розмежування автомобільного та пішохідного простору.

Важливим проєктом є реконструкція прибудинкових територій у Львові на замовлення Львівської міської ради. Влітку 2016 року представники департаменту розвитку Львівської міської ради провели воркшоп на тему реконструкції великих багатофункціональних дворів, які в більшості були розміщені в мікрорайонах із радянською забудовою. Учасниками воркшопу виступили представники різних професій, а саме архітектори, соціологи, екологи, географи. Така синергія спеціальностей дозволила врахувати всі основні нюанси проблем розвитку території. Було обрано 6 кейсів для розгляду на воркшопі, зокрема це 6 дворів в різних районах Львова. При виборі об`єктів дослідження враховувалися розмір та форма двору, його транзитність та актуальність для мешканців, мінімальна різноманітність функцій, відсутність якісних громадських просторів поблизу. Значна кількість заявок

припала на Сихівський район міста, з яких було обрано двір на вулиці Освицькій.

В контексті реконструкції прибудинкових територій Сихів має важливе значення, адже, по-перше, цей район є найчисельнішим у місті, що свідчить про велику кількість користувачів такими просторами, а по-друге, цей район є відносно молодим, що вплинуло на формування забудови та прилеглих до неї територій.

Житлові будинки району характеризувались швидкими темпами забудови, в той час як об`єктів промисловості майже не було створено, а соціальна інфраструктура розвивалася в значному дефіциті. Такі обставини вплинули на е, що більшість населення день мігрує з цього району в інші, спричиняючи маятникові міграції.

Прибудинковий простір, який був обраний для реорганізації розміщувався в цьому районі поруч із вулицями Скрипника та Лісною, формуючи ареал із восьми будинків. На півночі а частини сходу території розташовувалась лісопаркова зона, західну частину зайняло село і лише на південному сході була розміщена інфраструктура.

Після спілкування з мешканцями будинків, аналізу території та зібраних даних дослідникам вдалося виявити низку проблем, вирішення яких мало стати основою проєкту. Варто зазначити, що був проведений аналіз мешканців прилеглих будинків (430 сімей), які виявилися людьми різних вікових категорій та спеціальностей. Завдяки соціологічним дослідженням та вдалій комунікації з місцевим вдалося виявити пріоритет побажань щодо змін простору. Основними цілями реорганізації за потребами людей були: створення футбольного та спортивного майданчиків, дитячого майданчика для людей різних вікових груп, облаштування відпочинкової зони для батьків та літніх людей, зміна дорожнього покриття та створення паркомісць. Прийняті проектні рішення виконали наступні задання: облаштування футбольного поля, будівництво дитячого майданчика, створення місць відпочину для

різних вікових груп, реорганізація місць паркування, реконструкція існуючого майданчика та створення фруктового саду.

Ще одним важливим проєктом реорганізації прибудинкового простору є спільна робота Львівської міської ради та німецького товариства GIZ «Муніципальний розвиток та оновлення старої частини міста Львова». Був оголошений конкурс на облаштування просторів біля житлових будинків, метою якого було обрання декількох дворів для реорганізації спільними фінансовими можливостями.

Унікальною особливістю цього проєкту на той час була ініціатива та плідна співпраця жителів прилеглих будинків та запрошених експертів в рамках облаштування території. Важливими умовами були наявність сформованої громади, 80% якої готова підтвердити свою зацікавленість в даній роботі, відповідальність за 10% фінансування благоустрою території від всього кошторису, а також відмова від паркування автомобілів на прибудинкових просторових зонах.

В результаті було облаштовано декілька проблемних внутрішніх дворів. Так, на вулиці Газовій, 6 двір біля будинків був брудним, мав характерний запах каналізації, були зафіксовані незручні, аварійні сходи та загальна занедбаність території.

За ініціативою авторів проєкту було зроблено мощення, дві велопарковки, дерев`яну терасу, п`ять клумб, декілька лавок, а також відремонтовано сходи, козирки, поручні та торцеву стіну.

На вулиці Конiського був обраний двір, який оточували будинки №3 і 5. Вся територія двору була зафіксована в стадії занепаду та аварійності. Велика клумба в дворі потребувала ремонту, асфальт просів та був майже зруйнований.

Обговорення реконструкції території проходило декілька місяців і мешканці вирішили залишити стару структуру двору. Було зроблено: клумбу та огорожу для неї на основі старрої, мощення, а також столик, дві основні та одну переносну лавку.

На вулиці Наливайка, 17 спеціалісти дослідили, що мешканці двору є згуртованими, є значна кількість дітей у жителів будинків. Ці фактори вплинули на облагородження території. Було зроблено мощення, клумбу, лавки та сходи, встановлено турнік-драбину та пісочницю для дітей, завдяки зібраним коштам жителів вдалося відреставрувати ворота в під`їздах та встановити домофони.

На вулиці Дрогобича. 10 двір був у дуже занедбаному стані, головними поштовхами жителів до перетворення стали візити сімейної пари з Німеччини, для якої таке облаштування було не типовим та бажання будівельників готелю по сусідству перетворити двір на територію будівельного складу. Всі ці фактори вплинули за згуртованість мешканців, які спільними зусиллями спочатку встановили паркан, а потім продовжили облагородження території. Хоча і були проблеми із фінансуванням та ініціативою інших користувачів простору, двір таки вдалося реорганізувати. Було встановлено дві клумби, стіл, чотири лавки поряд, мощення, водовідведення, спеціальні грати та навіс для витких рослин.

Отже, слід зауважити, що облаштування та зміна стану внутрішніх дворів є актуальною проблемою, прикладів вирішення якої є достатньо за останні роки. Такі проєкти ініціативою спеціалістів та громадськості, плідна праця яких породжує чудові результати, покращує якість життя мешканців реорганізованих дворів.

1.3. Методика дослідження прибудинкових територій як публічних просторів великого міста

Алгоритм проведення дослідження внутрішніх дворів та прибудинкових територій включає такі блоки:

1. *Теоретичний блок*: аналіз тематики дослідження публічних просторів міста, їх функції, трансформацій, значення у життєдіяльності людей, видів,

особливостей за обраними літературними джерелами; визначення сутності, видів та принципів облаштування внутрішніх дворів та прибудинкових територій.

2. *Методичний блок*: аналіз підходів, методів та методик дослідження внутрішніх дворів та прибудинкових територій як публічних просторів; розробка методики дослідження прибудинкових територій як публічних просторів міста.

3. *Проведення дослідження*: проведення польових досліджень з використанням методів спостереження, інтерв'ю; аналіз отриманих в результаті польових досліджень даних; аналіз статистичної інформації; побудова графічних та картографічних матеріалів.

4. *Формулювання висновків, розробка пропозицій* щодо ревіталізації внутрішніх дворів та прибудинкових територій з позицій сталого та інтегрованого розвитку міста.

При проведенні дослідження було використано такі методи: аналізу і синтезу, історичний, порівняльно-географічний, спостереження, напівструктурованого інтерв'ю, картографічний, SWOT аналіз.

Метод аналізу допомагає розмежувати досить складні явища на більш зрозумілі та наочні частини, щоб дослідити зв'язки, які об'єднують прості елементи в складну композицію. Цей інструмент допомагає поетапно відтворити ієрархію зв'язків, які утворюють важливі для дослідження системи. Аналітичний метод відіграє важливу роль у виявленні проблем у виявленні комплексних проблем облаштування внутрішніх дворів для розуміння шляхів, з яких ці проблеми утворюються.

Аналіз синтезу є системою яка складається із складних елементів. Цей метод дозволяє розширити попередні знання та згенерувати нову інформацію про певні об'єкти, виходячи за рамки вже відомої базової інформації. Таким чином, якщо попередній метод допомагає виявити елементи складних проблем дворів, то метод синтезу впливає на проєктування вирішення цих проблем.

Історичний метод також має значний вплив на роботу з першоджерелами, історичними доказами та фактами щодо об’єкту дослідження. Історичний метод дозоляє працювати з першоджерелами формування та для розуміння етапів становлення наявного об’єкта, а також факторів, які вплинули на його сучасний вигляд. Дослідження етапів забудови та розуміння процесів формування внутрішніх дворів є важливим етапом для аналізу території та ситуації, яка сприяла її створенню переваг та недоліків.

Порівняльно-географічний метод є доцільним для вираження певних спільних або різних елементів, процесів та явищ відносно об’єктів шляхом їх порівняння. За допомогою цього методу можна дослідити специфічні однакові та різні риси обидвох дворів, зрозуміти які процеси призвели до цього та порівняти результати.

Невід’ємною частиною цього дослідження є метод спостереження. Цей метод є цілеспрямованим систематичним сприйняттям об’єктів дослідження у різних умовах та форматах під час якого формується інформація відносно певних особливостях, взаємозв’язках та властивостях місця, яке досліджують. Метод спостереження в даному досліджені грав роль першої скрипки і допоміг в більш детальному ознайомленні наявних проблем, їх фіксації та розуміння в умовах просторових особливостей місцини про їхню перспективу розвитку [7].

Слід зауважити, що напівструктуроване інтерв’ю є методом якісного дослідження, яке містить у собі ознаки двох видів інтерв’ювання: структурованого та неструктурованого. Такий метод складається зі вже підготованих запитань, але завдяки властивій йому гнучкості залишає місце для подальших імпровізованих питань. Це дозволяє зібрати більш конкретні та нюансові знання про об’єкт дослідження. В даній роботі були використані наступні запитання, які включали різні сфери простору:

1. Як часто ви перебуваєте у своєму дворі? Чим найчастіше займаєтесь в ньому?

2. Чи почуваєте Ви себе безпечно у дворі і на прибудинковій території? Якщо ні, то чому?

3. Чи задовольняє Вас рівень озеленення вашого двору?

4. Якою є Ваша думка щодо паркування автомобілів у внутрішньому дворі і на прибудинковій території.

5. Чи зручний Ваш двір для пішохода?

6. Як часто Ви стикаєтесь з бар'єрами при пересуванні?

7. Як Ви ставитесь до комерційних закладів у дворі та на прибудинковій території? Чи забезпечують вони ваші потреби? Якщо ні, то чому?

8. Як облаштовані смітники у дворі? Чи є незручності із цим?

9. Яка проблема облаштування двору найбільше Вас турбує? Що найперше Ви б змінили у дворі?

10. Яким є двір вашої мрії у багатоквартирному будинку?

Різнопланові питання, які утворюють одну композицію дозволяють більш детально зрозуміти крізь призму людського бачення проблеми та ключі до їх вирішення.

Картографічний метод фокусує увагу на використанні карт для сприйняття об’єктів дослідження, адже таким чином є можливість як цілісного бачення всієї картини, так і дослідження окремих елементів в просторовому розрізі. У даному випадку картографічний метод допоміг у сприйнятті наявних просторових зон, їхньому сприйняті та розумінні переваг та недоліків такого розміщення для запобіганню можливих загроз.

Метод SWOT-аналізу використовують для різних видів конструювання ситуацій відносно об’єктів та планування перспектив розвитку у майбутньому. Такий метод дозволяє розуміти всебічне бачення: сильні і слабкі сторони, загрози та можливості об’єкту. Дослідження внутрішніх дворів з використання даного аналізу вплинуло на ефективне планування перспектив ревіталізації відносно наявних особливостей плюсів та мінусів

територій, також потенціал розвитку їхніх можливостей та мінімізація впливу загроз.

Розділ 2. АНАЛІЗ ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЇ ЯК ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ У МІСТІ КИЇВ

2.1. Результати польових досліджень у внутрішніх дворах у ЖК Лікоград

Варто зауважити, що житловий комплекс Лікоград розміщений на території Голосіївського району. Розташування цього ЖК досить зручне з точки зору транспортної доступності до метро (Васильківська та Виставковий центр), також до будинків можна добратися на автобусах та тролейбусах, також комплекс має досить близьке положення до рекреаційних та природних зон. Інфраструктура комплексу представлена різноманітним переліком послуг соціальної сфери. На території масиву наявні: спортивний центр з плавальним басейном, дитячий центр дошкільного розвитку «Ліко-Світ», приватна школа, приватна лікарня, готель, ресторани і кафе, торгово-розважальний центр, супермаркети та сакральні об’єкти (Храм Преображення Господнього, церква Святих Бориса і Гліба).

Забудовником цього комплексу є «Ліко-Холдинг», який до цього мав свої проєкти у вигляді реконструкції готелю «Либідь», торгового комплексу «Квадрат» та власного 9-ти поверхового офісу на Великій Васильківській. Перші будинки на території Лікограду були побудовані на початку 2000-х на вулиці Вільямса.

Прибудникові території досліджуваного житлового комплексу вирізняються наявністю підземного та гостьового паркінгів, комерціалізованих закладів харчування, велосипедних доріжок, місць вигулу для собак та спортивних майданчиків.

Були проведені дослідження двох дворів на території вулиць Степана Рудницького 9-11 та вулиці Юлії Здановської 50/2. Слід зауважити, що будинки на вулиці Степана Рудницького були здані в експлуатацію ще на

початку 2000-х, а житлові будинки на Юлії Здановської 50/2 були побудовані в середині 2010-х. Часові розбіжності в заснуванні цих дворів вплинули на їхній зовнішній вигляд, функціональність та комфортність. Ці двори є протилежні у своєму сприйнятті, мають різні переваги та недоліки, а в деяких моментах, навіть доповнюють один одного.

Двір по вулиці Степана Рудницького 9-11.

Ця територія є однією з перших, які були реалізовані на території Лікограду напочатку 2000-х років. Слід виділити головні переваги досліджуваної прибудникової території:

1. *Озеленення* (*рис. 2.1*).

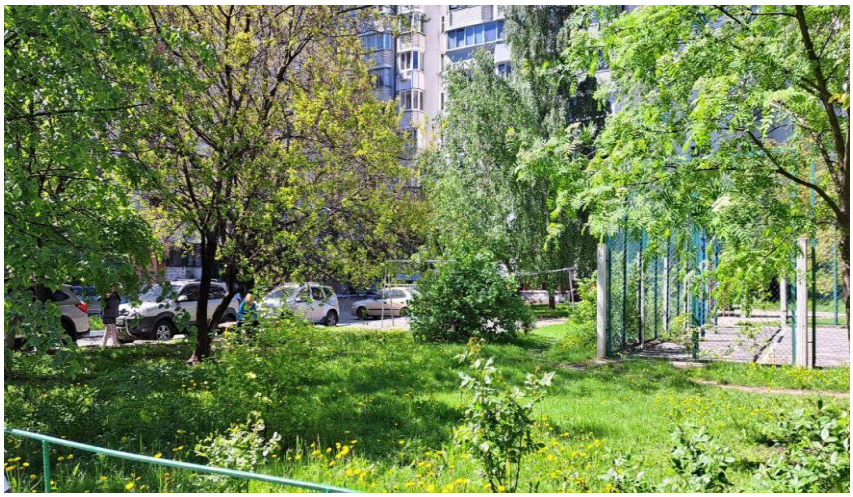

Рис. 2.1. Озеленення внутрішнього двору
по вулиці Степана Рудницького 9-11, 2024 р.

Двір вирізняється яскравими зеленими барвами, що має безперечну перевагу з точки зору естетичного сприйняття місцевості, а також є важливими позитивним показником щодо екологічної ситуації у вигляді кращої якості повітря мешканців цієї і довколишніх будівель. Зелені двори є гарною можливістю «витягнути» мешканців з бетонних будинків («коробок») на вулицю. Озеленений двір є привабливим, комфортним та робить перебування в такому дворі цікавішим та приємнішим, особливо у літній час.

2. *Затишність/одомашненість простору.*

Цей показник обумовлений значними територіями озеленення, що впливає на меншу кількість автомобілів на прибудинковій території. Також

цікавим з точки зору дослідження простору є наявність так званих садків безпосередньо під будинками, де місцеві жителі висаджують квіти та інші рослини, які через призму естетики посилюють різноманітність та різнобарвність, а з точки зору користувача двору роблять його більш атрактивним для дослідження самих мешканцем.

3. *Різноманітність місць відпочинку (рис.2.2)*.

Рис. 2.2. Вуличні меблі внутрішнього двору
по вулиці Степана Рудницького 9-11, 2024 р.

На території двору є гарно поєднані з навколишнім простором елементи вуличних меблів: лавки безпосередньо біля будинків, лавки навколо дерев та місця відпочинку поблизу майданчика. Також завдяки значним територіям озеленення є місця для прогулянок з домашніми тваринами, з дітьми та місця спілкування для різних вікових груп.

4. *Велика площа двору (рис. 2.3)*.

Рис. 2.3. Вигляд на внутрішній двір
по вулиці Степана Рудницького 9-11, 2024 р.

У цьому внутрішньому дворі «легко» дихати не лише за рахунок достатнього озеленення, але й через значні розміри території. Такий двір є більш просторим для користувачів, може вміщувати більшу кількість людей, локацій та атракцій.

5. *Відносно невелика кількість авто (рис. 2.4).*

Рис. 2.4. Авто у внутрішньому дворі
по вулиці Степана Рудницького 9-11, 2024 р.

Завдяки щільності зелених насаджень в дворі, територія є досить компактною і зовсім не розрахована на велику кількість автомобілів на ній. Машини майже не займають простір двору і менше заважають користувачам двору, а також мають менше шумове та екологічне навантаження на мешканців.

Негативними явищами внутрішнього двору по вулиці Степана Рудницького є наступні:

1. *Повна відсутність безбар'єрності (рис. 2.5)*.

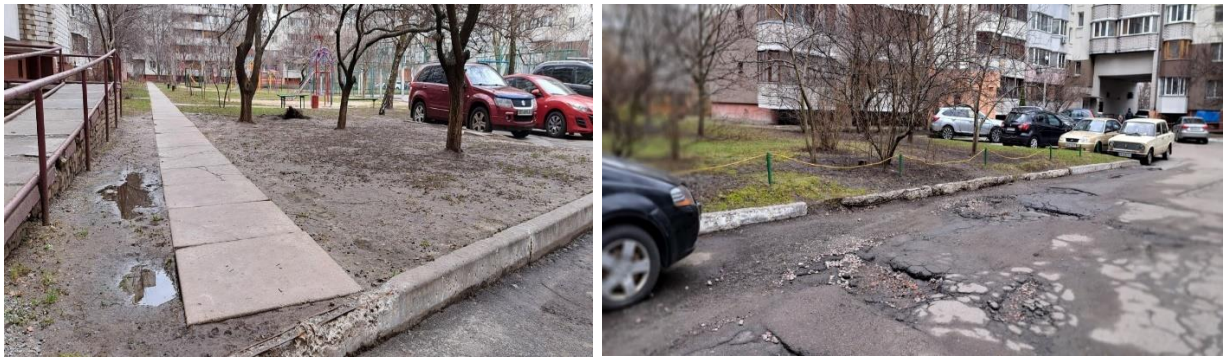

Рис. 2.5. «Безбар'єрність» внутрішнього двору
по вулиці Степана Рудницького 9-11, 2024 р.

Перші поверхи будинків збудовані досить високо, через що всі вони облаштовані дуже незручними сходами, які є проблемними не тільки для людей з інвалідністю, але й для людей різних вікових груп6 дітей, пенсіонерів тощо. Також є значні перепади висот бордюрів та наземної поверхні, що легко може стати причиною травмування мешканця двору

2. *Відсутність покриття*.

Значна площа території не має покриття, або має часткове незручне покриття у вигляді бетонних доріжок. Інші місця для прогулянок та переміщення в залежності від сезону можуть бути перешкодами для комфортного перебування на території двору. Під час опадів такий двір є максимально незручним, оскільки поверхня починає нагадувати болотисту місцевість.

3. Відсутність закладів комерціалізації.

На території двору майже відсутні комерційні заклади для забезпечення потреб місцевих мешканців. Такий двір втрачає диверсифікацію простору та витісняє користувачів простору шукати інші альтернативи.

4. *Наявність проблемних смітників*.

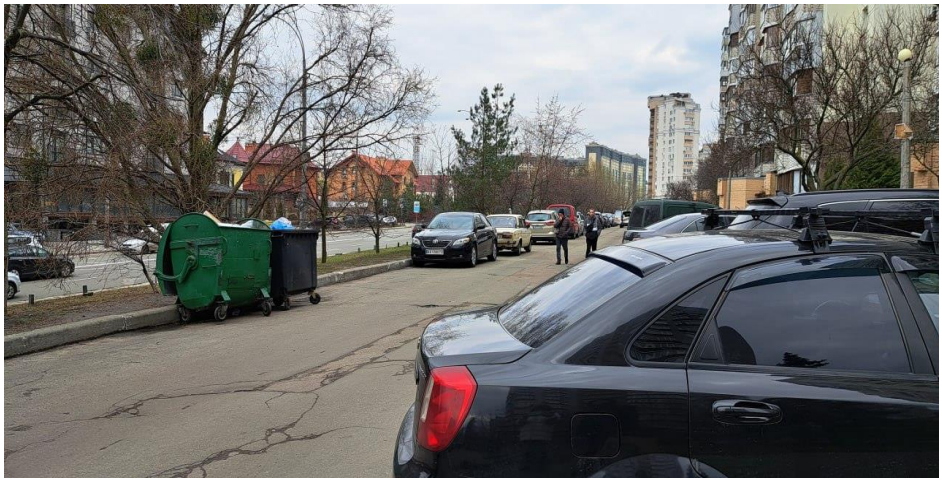

Рис. 2.6. Проблемні смітники у внутрішньому дворі по вулиці Степана Рудницького 9-11, 2024 р.

На території даного внутрішнього двору наявні декілька смітників, проте всі вони знаходяться в занедбаному стані, їхня кількість не відповідає потенціалам сміттєвих виробів місцевих, також сміття забирають

нерегулярно, що породжує духмяні враження зі сміття та естетичної непривабливості.

5. *Відкритість двору = лояльність до маргіналів*?

Через те що двір є відкритим для всіх, його часто використовують незнайомці. Затишність, зелені укриття із дерев є привабливими місцями для неблагополучних верств населення. Такі візитери становлять потенційну небезпеку та ризик для місцевих жителів.

Двір по вулиці Юлії Здановської 50/2 (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Вигляд на внутрішній двір по вулиці Ю. Здановської 50/2, 2024 р.

Будинки на цій території були зведені в середині 2010-х років. На відміну від іншого дослідженого двору, ця територія має зовсім інший вигляд, є більш функціональною та більш охайною, проте має меншу площу.

Серед переваг двору можна виділити:

1. *Зручне покриття для пересування*.

Двір має більш однорідну поверхню, тротуар та вулиця мають мінімальний перепад висот. Бетонне покриття хоч є дещо травмонебезпечним, проте є зручним для пересування, також не має впливу через опади або сезонні зміни погоди завдяки наявності системи водовідведення. Також будинки спроектовані в рівень із землею, що є більш комфортним для всіх категорій населення.

2. *Наявність комерціалізованих закладів (2.8).*

Рис. 2.8. Комерціалізація у внутрішньому дворі по вулиці Ю. Здановської 50/2, 2024 р.

Перші поверхи житлового комплексу зайняті закладами, які надають різноманітні функції, що забезпечують основні та більш вузько направлені потреби мешканців. Серед закладів наявні: арт-студія, готель, кав'ярня, магазин канцелярських товарів, сервісний центр, винний магазин, паб, ательє, м'ясний магазин та центр ремонту техніки. Такий набір закладів є комфортним для жителів в степені доступності послуг та різноманіття задоволення необхідних потреб.

3. *Бурхливе вуличне життя.*

Наявність великої кількості різних закладів посилюють кількість людей, які користуються цим простором, створюючи атмосферу місця та додають живого характеру двору. Такі якірці є причинами виходу людини на вулицю зі своїх чотирьох стін, адже із соціологічної точки зору, людина як соціальна істота тягнеться до людей. Місця наповнені людьми притягують ще більше людей, а безлюдні – відштовхують.

4. *Зручні та сучасні заклади для розвитку дітей.*

На цій прибудинковій території розміщені спортивний майданчик та баскетбольне поле. Ці об'єкти займають значну площу двору. Майданчик має безпечне та зручне покриття, завдяки якому діти можуть безпечно пересуватися також непогода не вплине на їхню охайність, адже таке покриття не перетвориться на грязьову ванну після опадів, наприклад.

5. *Функціональність двору (рис. 2.9)*.

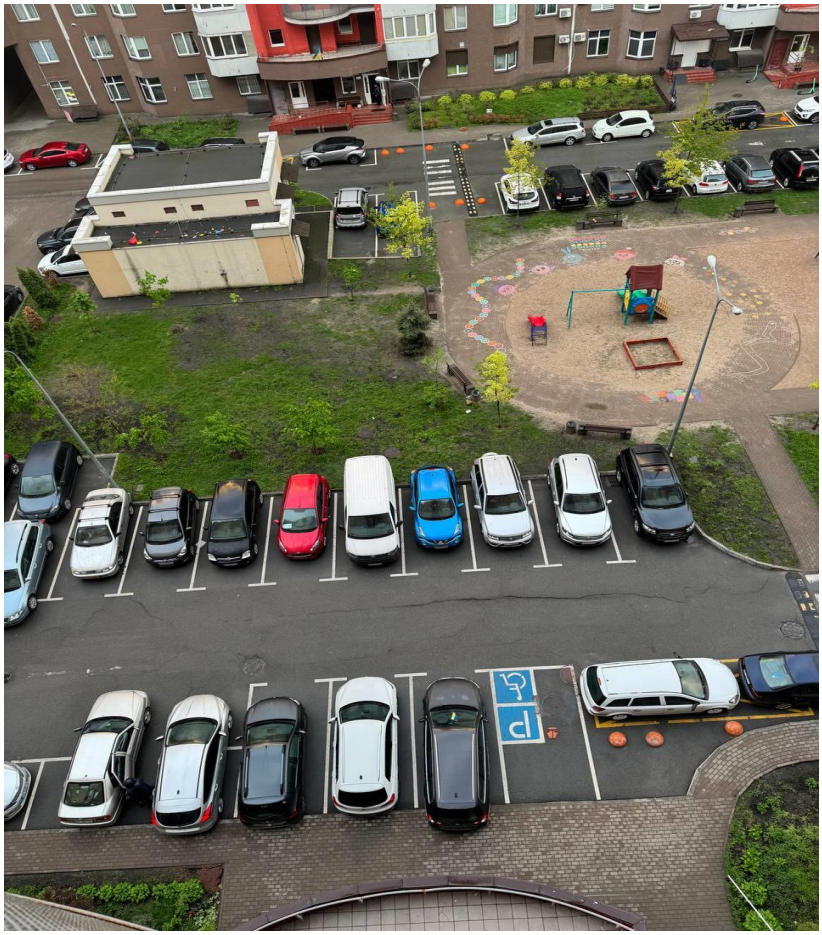

Рис. 2.9. Функціональність у внутрішньому дворі
по вулиці Ю. Здановської 50/2, 2024 р.

Простір досить чітко розмежований: окремо виділено зелені території, окремо подекуди наявні прибудинкові міні-садки під вікнами, окремо розміщена зона для дітей, окремо лавки для відпочинку та заклади із надання різних послуг.

Серед негативних рис двору на Здановської 50/2 можна виділити такі:

1. *Значна автомобілізованість простору (рис. 2.10)*.

Рис. 2.10. Автомобілізація у внутрішньому дворі
по вулиці Ю. Здановської 50/2, 2024 р.

Територія двору вміщує велику кількість машин, які впливають негативно на шумове забруднення, загазованість двору та перешкоджають прогулянкам місцевих жителів.

2. *Відносно мала площа зелених зон (рис. 2.11)*.

Рис. 2.11. Незначне озеленення у внутрішньому дворі
по вулиці Ю. Здановської 50/2, 2024 р.

Простір вміщує себе зелені зони, але вони є в мінімальній кількості та представлені досить бідним різноманіттям. Особливо демонстративно помітне співвідношення кількості двору під автомобілями та під зеленими зонами. Газони майже не несуть особливої функції, оскільки вписані в траєкторію двору хоч і досить компактно, проте майже не використовуються людьми.

3. *Значне шумове навантаження.*

Двір вміщує велику кількість людей, що є позитивним наслідком використання території, але при цьому шумове навантаження зростає. Особливо це є некомфортним ввечері та вранці, коли більшість жителів хочуть мати більш спокійний стан. Крім цього на шум впливають заклади та кількість автомобілів довкола.

4. *Мала площа двору*.

Територія є досить обмеженою, що впливає на її різноманітність та привабливість для прогулянок. Негативний вплив несуть припарковані автомобілі, які врізаючись в простір зменшують розмір двору. В цьому просторі мало місця для прогулянок, що витісняє людей на пошуки інших більш цікавих територій для відпочинку та розваг.

5. *Відкритість території (2.12)*.

Рис. 2.12. Відкритість території внутрішнього двору
по вулиці Ю. Здановської 50/2, 2024 р.

На цю прибудинкову територію легко можуть потрапити чужинці та порушити спокій мешканців. На це впливають місцерозташування двору відносно автомобільної дороги, яка є в близькій доступності, а також наявність готелю поруч, достатньо транзитне розміщення до інших місць відпочинку чи об’єктів соціальної інфраструктури, якими часто користуються інші люди.

2.2. Оцінка безбар'єрності внутрішніх дворів у ЖК Лікоград

Слід зазначити, що безбар'єрність міського середовища означає дотримання необхідних умов для вільного доступу до простору для усіх груп населення. Вільний від бар'єрів простір передбачає наявність пандусів, рівних тротуарів з мінімальним перепадом висот, достатньо широких дверей, відсутності заборів як перешкод до зелених зон або інших елементів простору. Варто зауважити, що до числа маломобільних груп населення, окрім людей з інвалідністю також відносять громадян з дитячими колясками, вагітних жінок, літніх людей та ін. Тобто до цієї категорії можна віднести всі вразливі типи населення, які стикаються з перешкодами на своєму шляху використання простору. Для всіх подібних категорій населення перепони у переміщення в просторі знижують якість життя, що є недопустимим.

Таблиця 2.1. Бальна оцінка безбар'єрності внутрішніх дворів та прибудинкових територій

Складові безбар'єрності	***Оцінка двору по вул. Юлії Здановської***	***Оцінка двору по вул. Степана Рудницького***
1. Наявність бордюрів	**4**	**2**
2. Наявність парканів	**5**	**3**
3. Зручність входу до під'їзду	**5**	**1**
4. Наявність пандусів	**5**	**2**
5. Ширина вхідних дверей 90 см+	**5**	**4**
6. Ширина тротару більше 1,5 м	**2**	**3**
7. Зручність поверхневого покриття двору	**4**	**2**

8. Наявність достатньої кількості лавок	**3**	**4**
9. Наявність освітлення в темний період дня	**4**	**2**
10. Доступність території вільної від автомобілів	**2**	**4**
11. Наявність ліфтів у під'їздах	**5**	**3**
12. Наявність тактильно-візуальних покажчиків	**3**	**1**

Наявність бордюрів.

Слід зазначити, що бордюр – це бетонний виріб який використовується для виділення певних територій з високим рівнем навантаження. Головною причиною створення бордюрів є розмежування проїзної та пішохідної частин дороги, а також сприяють уникненню розмивання дорожньої частини і впливають на збільшення строку її використання.

Оцінка бордюрів у дворах проводилася за 5-бальною шкалою, де наявність бордюрів та зручне їхнє розташування у поєднанні з перепадом висот менше 5 см оцінювалось на найвищий бал, а повна відсутність бордюрів відповідно – на найнижчий бал.

У дворі по вулиці Юлії Здановської 50/2 бордюри наявні, мають охайний, естетичний вигляд, вони виконують свою функцію розмежування, але мають значний перепад висот (більше 10 см), що сприяє не дуже зручному пересуванню по території, тому оцінка – 4.

На території двору на вулиці Степана Рудницького бордюри присутні лише частково. Вони виконують свою основну функцію, але потребують оновлення і є дуже високими (близько 15 см). Оцінка – 2.

Наявність парканів.

Прибудинкова територія по вулиці Юлії Здановської демонструє майже повну відсутність парканів, лише деякі клумби обгороджені декоративними заборами. Паркани можуть бути на території двору лише у випадку естетичної складової, коли вони не розділяють простір та не починають бути бар'єром. Проте у багатьох випадках наявність парканів є важливою для забезпечення дотримання чистих від землі на клумбах тротуарів. Територія цього двору в цілому відповідає безбар'єрності до наявних зелених зон. Оцінка – 5.

Простір двору на вулиці Степана Рудницького має відкриті зелені зони, до яких є майже безбар'єрний доступ, проте деякі прибудинкові клумби та території зелених зон обгороджені забором, який не несе жодної функції: ні естетичної, ні захисної. Оцінка – 3.

Зручність входу до підїзду.

На території біля вулиці Юлії Здановської будинки розміщені на одному рівні із землею, що є створює більш комфортне середовище для користування під'їздом. Біля будинків наявні сходи, проте вони мають мінімальну кількість сходинок і не створюють проблемних перепон на шляху. Оцінка – 4.

По вулиці Степана Рудинцького будинки були побудовані на певній висот від землі, що сприяло потребі в будівництві досить незручних сходів. Особливо такі сходи є небезпечними в зимовий період, коли на них досить легко впасти. Оцінка – 1.

Наявність пандусів.

У дворі по вулиці Юлії Здановської пандуси як альтернативні шляхи для мешканців наявні. Вони є досить широкими, відносно новими та зручним для, наприклад, підняття важкої валізи або дитячої коляски. Оцінка – 5.

Щодо двору по вулиці Степана Рудницького, то слід зауважити, що пандуси присутні в житті цього простору, але лише в частковому варіанті. Також вже наявні пандуси потребують ремонту. Оцінка – 2.

Ширина вхідних дверей 90 см+.

Слід зазначити, що широкі вхідні двері є важливим показником не тільки по причині зручного користування ними для пересічних жителів будинків, але і для вразливих категорій населення, як наприклад, люди з інвалідністю, або ж мешканці з дітьми, які мають коляски.

У дворі по вулиці Юлії Здановської показники ширини розміру вхідних дверей в нормі. Оцінка – 5.

У дворі по вулиці Степана Рудницького двері є дещо меншими (10 см), що не відповідає повноцінно нормам, але не має відчутної різниці. Оцінка – 4.

Ширина тротуарів більше 1,5 м.

Тротуар є важливим елементом вулиці, оскільки це місце призначене для руху пішоходів. Зважаючи на відчутну кількість авто в сучасних дворах, наявність тротуару є невеликим острівцем безпеки та спокою для жителів, який повинен бути зручним для пішоходів.

За швейцарськими (відповідно і європейськими прийнятими стандартами) розмір тротуару повинен бути більше 1,5 м поблизу житлових будинків.

Прибудинкова територія по вулиці Юлії Здановської містить тротуари, розмір яких менше 1 м, що є незручним для пішоходів. Оцінка – 2.

Тротуари на вулиці Степана Рудницького також є досить вузькими і становлять менше 1 м, але є ширшими ніж в дворі на іншій вулиці Оцінка – 3.

Зручність покриття двору.

Слід зазначити, що в багатьох європейських країнах, наразі популярністю користується тротуарна плитка, яка характеризується тривалим використанням та високою екологічністю.

На території двору по вулиці Юлії Здановської здебільшого переважає асфальт, але зустрічається і плитка. Таке покриття є менш екологічним та більш дешевим, але зважаючи на його переважну зручність та економність, його часто використовують на прибудинкових територіях. Оцінка – 4.

Покриття на території вулиці Степана Рудницького є також асфальтним, але наявне лише частково. По-перше, на значній території вулиці покриття

відсутнє і через опади чи зміну сезонів є незручним, оскільки на землі утворюються калюжі та грязьові «ванни», які перешкоджають вільному руху по простору двору. По-друге, наявне асфальтне покриття є досить занедбаним, подекуди воно провалилось, що є незручним в пересуванні, а також сприяє утворенню калюж. Оцінка – 2.

Наявність достатньої кількості лавок.

Слід зауважити, що на території обидвох дворів лавки є в наявності під майже кожним під'їздом, проте цього не є достатньо. Також лавки на Юлії Здановської, хоч мають сучасний вигляд, але є досить тісними, а також виконують лише одну функцію спостереження. Оцінка – 3.

На вулиці Степана Рудницького лавки менш естетично привабливі, проте вони представлені у різних формах та мають трохи більше функцій (спостереження та відпочинку), але також не є в достатній кількості. Оцінка – 4.

Наявність освітлення в темний період доби.

Варто сказати, що наявність освітлення є важливим показником зручності користування двором в будь-який період, а також сприяє формуванню двору як більш надійного та безпечного місця.

На вулиці Юлії Здановської наявне освітлення під входом до під'їзду. Також ліхтарі є майже на всій території двору, але при цьому це не забезпечує повністю освітленим весь двір вночі. Оцінка – 4.

На вулиці Степана Рудницького, яка є більшою за площею, освітлення присутнє лише частково, через значну площу зелених зон така ситуація знижує відчуття безпеки на території для мешканців. Оцінка – 2.

Доступність території вільної від автомобілів.

На території двору по вулиці Юлії Здановської значна частина автомобілів займає площу простору, що створює перешкоди для багатьох мешканців двору, а також зменшує можливість дихати чистим повітрям. Оцінка – 2.

На території по вулиці Степана Рудницького за рахунок більшої та більш озелененої площі двору наявна менша кількість машин і більше місця для пішоходів. Оцінка – 4.

Наявність ліфтів у під'їздах.

У будинках двору по вулиці Юлії Здановської ліфти є досить просторими, сучасними, в них наявне освітлення, а також лавки для сидіння. Оцінка – 5.

Жителі будинків по вулиці Степана Рудницького також забезпечені ліфтами, проте наявний лише 1 ліфт на під'їзд, а також відсутні ліфти для великогабаритних речей. Оцінка – 3.

Наявність тактильно-візуальних покажчиків.

Тактильно-візуальні покажчики є важливими для пересування людей з інвалідністю, зі слабким зором та літніх людей. Завдяки таким покажчикам такі люди можуть відчувати себе більш впевнено, більш комфортно та уникнути падінь чи потрапляння під машину.

У дворі на Юлії Здановської такі покажчики є, але в досить мінімалістичному проявленні. Оцінка – 3.

У дворі по вулиці Рудницького вони відсутні. Оцінка – 1.

Отже, за підсумками оцінювання двір на вулиці Юлії Здановської набрав більшу кількість балів (47/60), а двір на вулиці Степана Рудницького – 31/60. За більшістю показників перший двір є більш доступним для мешканців, завдяки більш сучасному підходу та більш ергономічному проектуванню простору, але також має ряд зауважень через недостатнє дотримання певних норм та малу кількість озеленення і велику кількість автомобілів. У той же час інший двір є менш інклюзивним з точки зору проектування, проте має більш перспективний потенціал використання зелених зон та створенню комфортного простору для всіх категорій населення.

2.3. Результати інтерв'ю щодо облаштування внутрішніх дворів у ЖК Ліко Град

Були проведено напівструктуровані інтерв'ю з респондентами, які проживають в будинках досліджуваних дворів. Мешканці є важливими користувачами простору і їхні зауваження та думки напряму залежать від комфортності перебування в дворі. Питання були складені згідно найголовніших принципів та факторів формування привабливого та зручного простору для людей. Інтерв'ю передбачали спілкування стосовно таких аспектів фукнціонування внутрішніх дворів та прибудинкових територій: відвідуваність двору, безпека, автомобілізація, озеленення, облаштування смітників, комерційні заклади, безбар'єрність простору, головні проблеми території та бажані зміни.

На основі отриманих даних були розроблені таблиці (*табл. 2.2, табл. 2.3*), що включає найважливіші тези респондентів за різними складовими.

Таблиця 2.2. Результати інтерв'ювання респондентів
по вулиці Степана Рудницького 9/11

Питання	***Інтерв'ю 1 жінка, РР1***	***Інтерв'ю 2 жінка, РР2***	***Інтерв'ю 3 чоловік, РР3***
1. Як часто ви перебуваєте у своєму дворі? Чим найчастіше займаєтесь в ньому?	В абсолютній більшості випадків гуляю з дітьми або граючи в м'яч, або катаючись на велосипедах, самокатах тощо	**Не часто**	Щодня. Проходжу, коли йду по різних справах
2. Чи почуваєте Ви себе безпечно у дворі? Якщо ні, то що на це впливає?	Внутрішній двір доволі тихий. Однак зовнішня прибудинкова територія виходить до вулиці, де часто транзитом проходять незнайомці	Доволі **небезпечно**, незважаючи на те, що маю доволі багато знайомих з нашого двору	Так, тому що ті, хто тут проживають є в переважній більшості адекватними мешканцями
3. Чи задовольняє Вас рівень	Двір доволі зелений	**Дуже задоволена**	Гарно озеленений. Достатньо.

озеленення вашого двору?			
4. Якою є Ваша думка щодо паркування автомобілів у внутрішньому дворі і на прибудинковій території.	Паркування має бути доступне лише для мешканців будинку та їх гостей. Найкращий варіант - підземний паркінг, однак даний будинок не має такого, а отже власникам автомобілів немає з чого обирати	**Дуже негативне відношення**, вважаю що **потрібно ставити авто на парковку**	Дратують авто у дворі. Двір повинен бути для всіх, а не тільки для автомобілістів
5. Чи зручний Ваш двір для пішохода? Як часто Ви стикаєтесь з бар'єрами при пересуванні?	Тротуар місцями переривається, занижених бордюрів майже немає	**Не зручний**, особливо для мам з дитячими візочками	Неякісний асфальт створює такі бар'єри
6. Як Ви ставитесь до комерційних закладів у дворі? Чи забезпечують вони ваші потреби? Якщо ні, то чому?	Ставлюсь непогано	**Дуже позитивне відношення до продуктових магазинів** , **негативне** - до магазинів з продажу спиртних напоїв	У дворі немає комерційних закладів. Це мінус
7. Як облаштовані смітники у дворі? Чи є незручності із цим?	Загалом хотілося б більш структуровано організувати смітники: окремо для різних видів сміття, винести їх за окрему огорожу	**Не маю зауважень** до смітників	Незручності виникають, коли приїжджає сміттєзбиральна машина, яка вимушена підлаштовуватись під припарковані у дворі авто
8. Яка проблема облаштування двору найбільше Вас турбує? Що найперше Ви б змінили у дворі?	На мою думку, якщо замінити старі аварійні дитячі майданчики, двір одразу «оживе»	Я би облаштувала дитячий майданчик **спортивним знаряддям** для тренувань	Прибрав би заїзд автомобілів у внутрішній двір. Замінив би асфальт на бруківку. Додав би якихось активностей до перших поверхів
9. Яким є двір вашої мрії у багатоквартирном у будинку?	**Бажана можливість виходу з під'їзду у**	Затишним, красивим, небезпечним, освітлюваним, **обов'язково з**	**А концепція двору може бути абсолютно різною. Немає єдиного**

	дві сторони - у двір та на вулицю	**окремим входом по електронним перепусткам, без паркування автомобілів**	**шаблону, оцей мрії, а оцей ні**

Таблиця 2.3. Результати інтерв'ювання респондентів

по вул. Юлії Здановської 50/2

Питання	***Інтерв'ю 1 жінка, Р31***	***Інтерв'ю 2 жінка, Р32***	***Інтерв'ю 3 чоловік, Р33***
1.Як часто ви перебуваєте у своєму дворі? Чим найчастіше займаєтесь в ньому	Іноді гуляю з дитиною	Ходжу на роботу, спілкуюсь із сусідами	Кожного дня, виходячи на роботу і повертаючись додому
2. Чи почуваєте Ви себе безпечно у дворі? Якщо ні, то що на це впливає?	Небезпечно, двір не охороняють, повно незнайомців, дитина постійно під наглядом	Самій гуляти ввечері некомфортно, мало освітлення і багато незнайомців	Почуваю безпечно
3. Чи задовольняє Вас рівень озеленення вашого двору?	Мало озеленення	Сіро, тускло, із озеленення тільки туї, інше – ініціатива мешканців	Ні. 70% території заасфальтовано
4. Якою є Ваша думка щодо паркування автомобілів у внутрішньому дворі і на прибудинковій території.	Через велику кількість авто пожежна та швидка не можуть припаркуватись	Занадто багато авто, деякі мешканці мають по 2 машини + паркують авто з інших дворів. Підземний паркінг через високу вартість не користується популярністю	Негативно ставлюсь до паркування авто, з ними двір схожий на паркову
5. Чи зручний Ваш двір для пішохода? Як часто Ви стикаєтесь з бар'єрами при пересуванні?	Вузькі тротуари	Через машини важко добратися до під'їзду	Тротуари дуже вузькі і не розраховані навіть на кількість мешканців будинку
6. Як Ви ставитесь до комерційних закладів у дворі? Чи забезпечують вони ваші	Влаштовують, але не вистачає ігрових кімнат в кафе	Багато непотрібних магазинів, аж три зоомагазини. Але немає Нової пошти і Сільпо	Повністю забезпечують мої потреби

потреби? Якщо ні, то чому?			
7. Як облаштовані смітники у дворі? Чи є незручності із цим?		Треба зробити закриті смітники. Наявні баки постійно переповнені, сміття викидають комерційні заклади та незнайомці	Хаотично стоять страшні металеві сміттєві баки, які завжди переповнені
8. Яка проблема облаштування двору найбільше Вас турбує? Що найперше Ви б змінили у дворі?	Занадто велика кількість автомобілів	Транзитність двору, багато незнайомців. Краще б зробили закритий двір, більше лавочок і хочеться тихішого простору	Зменшити кількість паркувальних зон (складне завдання, яке потребує комплексних рішень на рівні держави)
9. Яким є двір вашої мрії у багатоквартирному будинку?	Багато зелених насаджень та більша площа	Тихий, затишний двір без машин	Безбар'єрність у всьому, впершу чергу в думках і свідомості співмешканців

Аналіз ситуації в дворі на вулиці Степана Рудницького згідно із коментарів отриманих від респондентів

Слід зауважити, що відповіді на питання щодо частоти використання території двору були досить різними. Так, Респондент 1 (далі РР1) часто користується територією двору, але в більшості для задоволення певних потреб у вигляді прогулянки з дитиною чи розваг (катання на самокаті, гри в м’яч). Респондент 2 (далі РР2) зауважила, що простором у дворі користується не дуже часто. В той же час Респондент 3 (РР3) стверджує, що він постійно використовує територію свого двору, але для більш рутинних потреб, використовуючи двір як шлях до місця роботи.

Такі відповіді свідчать про різну суб`єктивну оцінку важливості простору двору та бажання ним користуватися на основі сформованого бачення. Потрібно розуміти, що територія двору використовується та сприймається жителями по-різному: є ті, хто знаходить його цікавим, ті хто не використовує його для власних потреб за певними особистими причинам та ті, хто вбачає раціональним використання території двору для конкретних цілей.

Безпека у дворі на вулиці Степана Рудницького оцінена респондентами як не зовсім задовільна. Так, РР1 відмічає, що двір є доволі тихим, спокійним, ніяких загроз зафіксовано не було, але при цьому транзитність території негативно впливає на формування безпечного середовища для респондента, адже незнайомці не викликають довіру. На думку, РР2 простір у дворі не викликає почуття безпечності через відкритість двору навіть зважаючи на те, РР2 має багато знайомих, які проживають по сусідству. РР3 відчуває безпеку на теренах свого двору завдяки обізнаності відносно своїх сусідів та впевненості в їхній адекватності. Таким чином, завдяки налагодженій комунікації з іншими мешканцями будівель, респонденту комфортно знаходитись в цьому дворі.

На питання щодо озеленення всі респонденти відреагували позитивно, оскільки зелені насадження у дворі їх повністю задовольняють. Слід зауважити, що насадження на цій прибудинковій території різні: окремі деревця на околиці двору, дерева в центральній частині та прибудинкові полісадники, які висаджені самими мешканцями. Таким чином, зелена композиція двору є диверсифікованою і багатофункціональною, виконуючи естетичну, рекреаційну та екологічну функції.

Наступний блок питань щодо автомобілізації простору отримав також однозначні відповіді у всіх трьох респондентів, проте всі вони були негативними. Незважаючи на те, що значна частина двору озеленена і це заважає паркуванню великої кількості авто, є проблема із захаращенням двору машинами. На думку РР1 паркування повинне бути доступним лише для мешканців будинку та їх гостей, а найкращим варіантом є підземний паркінг, однак через те, що даний будинок не має такого, власникам автомобілів немає з чого обирати. Респондент зазначає, що для нього в ідеалі має бути відсутнє паркування у внутрішньому дворі (як виняток, обмежений по часу перебування заїзд у двір комунального транспорту, пошти тощо), однак тоді має бути достатньо місця припаркувати автомобіль зі сторони вулиці, оскільки наразі на окремій ділянці прибудинкової території (кутова ділянка між к1 та

к2) за умови повної парковки унеможливлюється проїзд великогабаритної комунальної техніки, що є не просто не зручно, а і небезпечно (якщо йде мова про пожежні машини тощо).

РР2 має схожі погляди на цю ситуацію і підтверджує своє негативне ставлення, щодо наявних машин у дворі, пропонуючи всі авто перенести на окрему парковку, щоб таким чином розвантажити простір біля будинків. РР3 підтверджує, що таким чином двір починає бути орієнтованим на автомобілістів, хоча для створення комфортного середовища територія має балансувати та забезпечувати нормальні умови для всіх категорій, орієнтуючись в першу чергу на пішоходів.

На питання щодо бар`єрів у просторі були надані схожі відповіді. РР1 вважає, що територія є не зручною. Серед головних причин: тротуар, який місцями переривається, відсутність занижених бордюрів, таким чином часто з`являються перешкоди під час прогулянок з дітьми, які просто не можуть самостійно подолати такі просторові бар'єри. РР2 підкреслює, що двір є н**е дуже зручним**, особливо для мам з дитячими візочками, а також через значні перепади висот асфальту та тротуару є **небезпечним** для малюків на велосипедах. РР3 запевняє, що двір дуже незручний, оскільки наявний неякісний асфальт, який створює такі бар'єри, а постійний «клаптиковий ремонт» тільки погіршує цю ситуацію. Вхід у під'їзд за словами опитуваного також не є безбар'єрним, оскільки передбачає використання східців, що є незручним при перенесенні валіз, наприклад.

На питання про комерційні заклади на території двору були отримані наступні відповіді. РР1 визначила, що ставиться непогано до такого явища як наявність комерційних закладів поблизу двору, але при цьому користується лише продуктовим магазином. РР2 виразила позитивне враження від перспективи наявності в близькій доступності таких закладів, за винятком магазинів з продажу алкоголю, які вважає неприпустимим на території двору. На думку РР3 дуже погано, що у дворі немає комерційних закладів і це є мінусом. Респондент згадує, що коли у дворі був магазин, майстерня, то це

було зручно. Тож РР3 підсумував, що наявність у внутрішньому дворі кількох комерційних закладів була б корисною, «оживила» б двір і спонукала б не лише проходити через двір, а й перебувати в ньому довше, а також диверсифікувати категорії відвідувачів простору.

Питання щодо стану наявних смітників, то виявилося, що опитані мешканці не мають до них питань, але є деякі зауваження. Так, РР1 відмітила, що майже не користується смітниками у дворі, але зазначила, що загалом хотілося б більш структуровано організувати смітники: окремо для різних видів сміття, а також винести їх за окрему огорожу. РР2 стверджує, що її влаштовують смітники в дворі. РР№ зазначив, що в принципі немає зауважень по цьому питанню, але також підтвердив, що є незручності, коли приїжджає сміттєзбиральна машина, яка вимушена підлаштовуватись під припарковані у дворі авто.

Наступне питання стосувалось виокремлення головної проблеми облаштування двору. Слід відмітити, що бачення цієї проблеми у респондентів було майже однаковим. Так, РР1 зауважила, що її найбільше турбують старі аварійні майданчики, оскільки їй самій разом з дитиною доводиться ходити гуляти у двори інших будинків, тому заміна існуючих майданчиків на нові буде сприяти більш «живій» атмосфері простору. РР2 також спрямовує свою думку щодо проблеми вигляді майданчику, але пропонує облаштувати дитячий майданчик спортивним знаряддям для тренувань. РР3 також виокремлює, що важливим кроком є осучаснення наявного майданчику, але виділяє проблеми більш комплексно. Так, мешканець також прибрав би заїзд автомобілів у внутрішній двір, замінив би асфальт на бруківку, додав би якихось активностей до перших поверхів, оскільки наявна ситуація його не влаштовує.

Останнє питання було більш творчим відносно бачення майбутнього двору. Респонденти мали різні відповіді щодо того, щоб вони хотіли бачити в цьому просторі. РР1 хотіла б мати можливість виходу з під'їзду у дві сторони - у двір та на вулицю (якщо така змога є), а також за умови наявності сучасного

дитячого майданчика у внутрішньому дворі, на її думку, доречно було б відкрити невелику кав'ярню, яка б безсумнівно користувалась попитом.

РР2 хоче, щоб її двір в майбутньому був затишним, красивим, безпечним, освітлюваним, обов'язково з окремим входом по електронним перепусткам, без паркування автомобілів. Р3 відзначив, що можуть бути різні сценарії розвитку, головним показником є комфортність двору, а ***концепція двору може бути абсолютно різною, оскільки він не має єдиного шаблону*.**

Аналіз ситуації в дворі на вулиці Юлії Здановської згідно із коментарів отриманих від респондентів

Варто сказати, що на питання користування двором респонденти дали наступні відповіді. РЗ1 зазначила, що частково використовує територію двору для прогулянок з дитиною. РЗ2 користується двором як шляхом на роботу, а також завдяки сформованим сусідським зв'язкам. РЗ3 також зазначає, що найбільше використовує двір, коли йде на роботу та повертається з неї. Такі відповіді можуть свідчити про те, що сам простір не є цікавим для мешканців і вони не бачать сенсу його використовувати за якихось інших причин.

Відповіді на питання щодо почуття безпеки у даному просторі у РЗ1 і РЗ2 були схожі. РЗ1 зазначила, що почуває себе небезпечно через те, що двір не охороняють, проходить повно незнайомців, тому дитина постійно під наглядом. РЗ2 погоджується, адже їй некомфортно гуляти ввечері, оскільки ходить багато незнайомців через транзитність двору, а також не вистачає освітлення. РЗ3 повністю задоволений рівнем безпеки в дворі і немає зауважень з цього приводу.

Наступне задане питання стосувалося озеленення. Всі респонденти в даній темі були категоричними. Вони відзначають, що озеленення дуже мало, двір виглядає сірим, похмурим, майже вся територія заасфальтована. Така ситуація є підтвердженням проблеми озеленення двору та є важливим індикатором забезпечення комфортного середовища для жителів.

Мешканці також мали багато зауважень щодо кількості автомобілів у дворі. РЗ1 негативно ставиться до автомобілізації простору своєму дворі,

підкреслює, що через велику кількість авто пожежна та швидка не можуть припаркуватись. РЗ2 заважають автомобілі в дворі на шляху до будинку, також респондент підтверджує що деякі мешканці мають по дві машини, багато людей паркують авто з інших дворів, оскільки підземний паркінг через високу вартість не користується популярністю. РЗ3 відмічає, що негативно ставиться до паркування авто, так як з ними двір схожий на паркову. На його думку, для авто необхідно створювати спеціально обладнані майданчики, автостоянки, паркінги.

На наступне питання жителі будинків на Юлії Здановської 50/2 також дали майже ідентичні відповіді. За їхніми словами перешкоди та бар'єри на території двору відчутні та спричиняють дискомфорт для них. Так РЗ1 фокусує свою увагу за вузьких тротуарах, які є незручними. РЗ2 підкреслює важливість винесення автомобілів за межі цього простору, оскільки через них дуже важко пройти. РЗ3 також зауважив що тротуари дуже вузькі і не розраховані навіть на кількість мешканців будинку.

На блок питань щодо комерційних закладів були отримані різні відповіді. Так, РЗ1 відповіла, що її влаштовують наявні заклади, проте не вистачає ігрових кімнат в кафе, що є для неї незручним. РЗ2 підкреслює, що в цілому ситуація із наявними закладами у дворі її влаштовує, проте вона має ряд зауважень щодо тих закладів, які є. На її думку розміщено занадто багато зоомагазинів як для одного двору, але при цьому не вистачає Нової Пошти та продуктового магазину в близькості до будинку. РЗ3 дав зрозуміти, що має позитивне ставлення до комерціалізованого першого поверху в будинку двору та те, що розташовані заклади повністю задовольняють його потреби.

Відповіді на питання про облаштування смітників у дворі мали однаковий вектор розвитку. РЗ1 зазначила, що не часто ними користується, проте наявна ситуація зі смітниками викликає в неї лише негативну реакцію. РЗ2 аргументує свою негативну позицію стосовно смітників тим, що наявні баки постійно переповнені, велику кількість сміття викидають комерційні заклади, а також часто баками користуються незнайомці з інших дворів та

вулиць. Мешканка впевнена, що позитивним результатом у вирішенні даної проблеми буде створення закритих смітників. РЗ3 також зазначає, що естетичний вигляд баків залишає бажання мріяти про краще, а також смітники весь час переповнені і хаотично розміщені.

Респонденти відреагували на визначення головної проблеми у їхньому дворі. РЗ1 зазначає, що вважає найбільш актуальною проблемою двору є велика кількість автомобілів, які заважають вільно пересуватися в просторі та забруднюють повітря, погіршуючи якість життя мешканців. РЗ2 фокусує увагу на проблемі транзитності двору. На її думку, велика кількість чужинців у дворі мінімізує її почуття безпеки та заважає створення комфортного середовища для жителів навколишніх будинків, саме там варто зробити закритий двір, де буде більше лавочок та тиша. РЗ3 надав більш комплексну відповідь у цьому питанні. Мешканець виділяє ряд таких негараздів у дворі, які слід вирішити:

1. Організувати підземні сміттєві контейнери.
2. Модернізувати дитячий майданчик та створити спортивну зону.
3. Замовити ландшафтний дизайн та озеленення території.
4. Прибрати всі існуючі бар’єри.
5. Організувати функціональне освітлення.
6. Зменшити кількість паркувальних зон (складне завдання, яке потребує комплексних рішень на рівні держави).

На питання про двір мрії були отримані наступні відповіді. РЗ1 потребує розширення та збільшення площі двору, а також збільшення зелених насаджень у просторі. РЗ2 бажає тиші та затишку для свого двору з мінімізацією інших чужих учасників простору. РЗ3 вбачає своєю мрією створення всіх умов для безбар’єрності у дворі, а в першу чергу це стосується думок та свідомості співмешканців, що є запорукою подолання і фізичних перешкод.

Розділ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ВІЗІЯ КОМФОРТНОГО ВНУТРІШНЬОГО ДВОРУ У ЖК ЛІКОГРАД У КИЄВІ ЯК МОДЕРНІЗОВАНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ

3.1. Проблеми внутрішніх дворів у ЖК Лікоград

Варто зауважити, що для реорганізації наявного простору важливим є дослідження найважливіших проблем, які негативним чином впливають на створення перешкод на шляху формування комфортного, диверсифікованого, екологічного, естетичного та безбар'єрного простору [4, 24, 25, 26].

На основі польових досліджень та інтерв'ю, отриманих у жителів досліджуваних дворів були виявлені основні вектори, які демонструють сильні, слабкі сторони, загрози та можливості розвитку дворів.

SWOT аналіз двору по вулиці Степана Рудницького

Сильні сторони Значна площа території Наявність зелених насаджень Наявність спортивного майданчика Місцеположення відносно метро Місцеположення відносно доступних об'єктів сфери послуг Відсутність шуму	**Слабкі сторони** Проблемні смітники Наявність парканів Наявність авто в дворі Неякісне асфальтне покриття Застарілі майданчики Високі бордюри Вузькі тротуари
Можливості Створення міських садів на території двору Оновлення наявного майданчика Збільшення вуличних меблів Модернізація існуючих полісадників Заміна асфальтного покриття Створення нових пандусів	**Загрози** Транзитність двору Проблема великої кількості сміття Хаотичність розміщення зелених насаджень Відсутність цілісного покриття

Варто виділити такі проблеми на території двору на вулиці С. Рудницького та фактори, які їх створюють:

1. ***Проблемні смітники***
   - ✓ Наявні баки мають дуже неохайний вигляд, є застарілими.
   - ✓ Вивіз сміття відбувається нерегулярно (проблема, на яку ми не можемо вплинути).
   - ✓ Не вистачає кількості баків на кількість сміття, яке викидають.
   - ✓ Значна кількість незнайомців користуються смітниками в чужому дворі.
2. ***Наявні паркани***
   - ✓ Ці паркани не несуть жодної захисної функції (оскільки в дворі майже відсутній приватний простір).
   - ✓ Є абсолютно непривабливими естетично.
   - ✓ Чинять бар'єри на шляху
3. ***Наявність автомобілів у дворі***
   - ✓ Відсутність підземного паркінгу у дворі.
   - ✓ Значна кількість чужих авто.
   - ✓ Авто створюють бар'єри в дворі.
4. ***Неякісне асфальтне покриття***
   - ✓ Застаріле покриття.
   - ✓ Незручне для використання.
   - ✓ Естетично непривабливе.
   - ✓ Відштовхує користувачів простору = впливає на знелюднення території.
5. ***Застарілі майданчики***
   - ✓ Збільшують ризики травмування.
   - ✓ Не приваблюють мешканців для використання.
   - ✓ Створюють у дворі мертву зону.
6. ***Високі бордюри***
   - ✓ Створюють бар'єри

- ✓ Витісняють вразливі категорії населення з простору

7. ***Вузькі тротуари***
   - ✓ Створюють бар'єри
   - ✓ Витісняють вразливі категорії населення з простору

Отже, слід зазначити, що такі сильні сторони як значна площа, місцеположення, достатнє озеленення, наявність інфраструктури роблять двір вже сформованим та включеним у міську тканину елементом простору, який уособлює затишність та формує мережу озелененого простору. Такий простір в жаркий період зменшує теплове навантаження на мешканців будинків.

Можливості та перспективи двору відкривають шляхи до розкриття потенціалу території.

Одомашненість наявного простору та значна площа двору є перспективою для створення зручних вуличних меблів на території, які будуть гармоніювати з пейзажами двору і зроблять його більш привабливим для жителів будівель. Вже існуючий у дворі майданчик є базою для розвитку цієї зони. Оновлення існуючого майданчику з додаванням сучасних елементів простору є важливим кроком для створення цікавого простору для дітей та деяких категорій дорослих. Зважаючи на той факт, що забудова будівель навколо цього двору відбулась ще на початку 2000-х, варто розуміти, що більшість дотичних до будинків елементів простору є застарілими. Серед них є і пандуси, які встановлені через досить високу забудову першого поверху та відповідно наявність високих сходів. Пандуси мають не дуже привабливий естетичний вигляд, а також є незручним, оскільки зроблені з метала, який має елементи іржі на своїй поверхні.

Двір також потребує заміни покриття. Асфальтне покриття варто замінити на більш сучасне, а також підлаштувати відкритий грунт до різних погодних умов.

Ще одним кроком для поліпшення благоустрою двору є модернізація полісадників, які є в дворі під будинками. Якщо зняти паркани, та замінити їх на більш естетичні і менш бар'єрні елементи простору, то територія буде

більш відкритою та привабливою для мешканців. Слід також зауважити, що двір має значну кількість фруктових плодів і достатньо велику площу, що є потенційним вектором розвитку ***фруктових садів*** в цьому просторі.

Є також значна частина загроз, які створюють певні проблеми в дворі:

1. *Транзитність двору*.

На даній прибудинковій території буває велика кількість незнайомих людей, які користуються двором для власних цілей і які не проживають в будинках навколо. Ця загроза впливає формування почуття небезпеки, переповнення смітників та більшу кількість авто в середині двору.

2. *Проблема великої кількості сміття*.

Невпорядковані смітники мають бути оновлені, має бути збільшена кількість баків та організована чітка схема вивозу сміття.

3. *Хаотичність розміщення зелених насаджень*.

Зелені насадження розміщені досить хаотично, через що втрачається їхня рекреаційна функція. Облаштування зручних лавок та столів в окремих частинах, догляд за наявними деревами та висадка нових рослин будуть сприяти використанню цієї території.

4. *Відсутність цілісного покриття*.

Територія двору має часткове покриття асфальтом, який в деяких частинах розвалюється, що спричиняє нерівності поверхні та незручності при пересуванні, під час опадів утворюються калюжі. Ще однією проблемою є незакритий грунт поблизу зелених насаджень який в окремі періоди року може заповнюватися водою або бути грязеподібним болотом, що унеможливлює його використання.

Розроблено функціональне зонування двору по вулиці Степана Рудницького 9-11 (*рис. 3.1*):

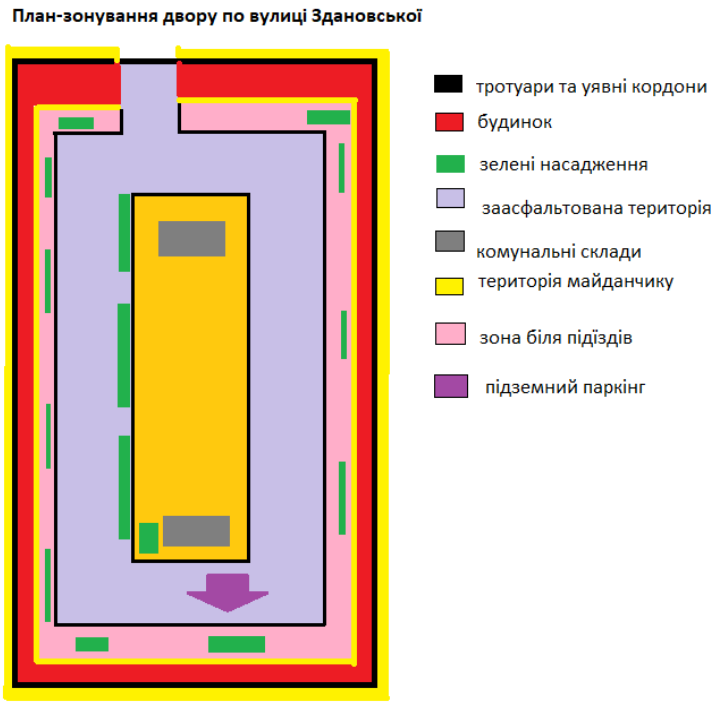

Рис. 3.1. Функціональне зонування двору по вулиці Степана Рудницького 9-11

SWOT аналіз двору на вулиці Юлії Здановської 50/2.

Сильні сторони Чітке розмежування елементів простору Наявність комерційних закладів Наявність підземного паркінгу Модернізований майданчик Розміщення першого поверху врівень із землею Однорідне асфальтне покриття	**Слабкі сторони** Обмежена площа двору Захаращеність авто Мала площа зелених зон Високі бордюри Вузькі тротуари Велика кількість чужинців Створення парникового ефекту влітку
Можливості Розвиток диверсифікованого простору Залучення мешканців двору до участі в просторі для його оживлення Винесення машин до підземного паркінгу Розширення мережі зелених насаджень	**Загрози** Транзитність двору Відкритість двору для інших авто Обмеженість території Значне шумове навантаження Проблеми вивозу сміття

Двір по вулиці Юлії Здановської також має ряд проблем, які спричинені різними факторами і є носіями негативних явищ.

1. ***Обмежена площа двору***
   - ✓ Впливає на формування тісного простору.
   - ✓ Має меншу можливість задоволення інтересів різних груп.
   - ✓ Зменшує варіанти реорганізації простору за рахунок малої площі.
2. ***Захаращеність автомобілями***
   - ✓ Обмежує простір для пішоходів
   - ✓ Сприяє загазованому повітрю, яке негативно впливає на якість життя.
   - ✓ Спричиняє бар'єри для людей різних категорій.
   - ✓ Витісняє мешканців користуватися іншими територіями.
3. ***Мала площа зелених зон***
   - ✓ Зменшує можливість протидії шаленій автомобілізації двору.
   - ✓ Зменшує місця для вигулу тварин та дітей.
   - ✓ Зменшує рівень привабливості двору.
   - ✓ Влітку зменшує можливість протидії жаркій погоді.
4. ***Високі бордюри***
   - ✓ Створюють бар'єри.
   - ✓ Витісняють вразливі категорії населення з простору.
5. ***Вузькі тротуари***
   - ✓ Створюють бар'єри.
   - ✓ Витісняють вразливі категорії населення з простору.
6. ***Створення парникового ефекту влітку***
   - ✓ Двір повністю заасфальтовано.
   - ✓ Мало зелени насаджень.
   - ✓ Майже відсутні дерева.

Варто зауважити, що серед сильних сторін цієї території є чітке розмежування елементів простору. Всі магазини на перших поверхах, входи до під'їзду, наявні клумби є чітко впорядкованими та оформленими приблизно

в одній стилістиці. Також зелені зони, тротуари, територія майданчику, комунальні установи – все чітко розподілено в просторі.

Наявність комерційних закладів сприяє оживленню двору, диверсифікації простору та виконує функцію забезпечення необхідних потреб мешканців. Також варто зауважити, що на території двору наявний підземний паркінг, що є важливим кроком до розвантаження двору від автомобілів.

Позитивним моментом є достатньо якісний та оновлений дитячий майданчик, що також сприяє розвитку двору, його різноманіттю та залученню інших учасників до користування ним.

Розташування першого поверху на одному рівні із землею унеможливлює зростанню перешкод для людей вразливих категорій та створює всі умови до рівності та доступності простору. Однорідні та цілісне покриття також є перевагою для двору, адже сприяє зменшенню можливих перешкод на шляху.

Серед можливостей двору слід виокремити перспективу мінімізації машин в дворі за рахунок використання підземного паркінгу через зменшення ціни на нього та популяризації серед мешканців. Ще однією перспективою є розширення площі зелених насаджень на відкритому грунті.

Наявність комерційних закладів є приводом для збільшення кількості користувачів простору, які можуть відпочити поряд на комфортних лавках. Перспективним є розвиток диверсифікованого простору за рахунок різноманіття закладів комерційного спрямування та надання можливості доступності цих точок для жителів, підвищення їхньої привабливості.

Серед загроз слід виділити:

1. *Транзитність двору*

Двір на вулиці Ю. Здановської також має велику кількість чужинців, що робить його менш безпечним та більш «перспективним» для паркування авто.

2. *Відкритість двору для інших авто*

З попереднього пункту виникає наступний: значна частина машин належать чужинцям і через відкритість двору та відсутність заборон використовують територію двору як паркувальне місце.

3. *Обмеженість території*

Ця загроза впливає на ряд обмежень для двору. Збільшення кількості цікавих місць та території для прогулянок є майже неможливою у такому випадку. Збільшення кількості зелених зон на території асфальтованого обмеженого в кордонах простору також є досить важкою процедурою.

4. *Проблеми смітників*

Ця загроза формує двір як неохайний та непривабливий шматок території, що впливає на використання цього простору. Ця загроза пов'язана з транзитністю території, адже багато незнайомців також користуються смітниками у цьому дворі.

5. *Значне шумове забруднення*

Ця загроза має декілька складових: велика кількість незнайомців, мала площа двору і відповідно висока густота людей на одній території, а також комерційні заклади, які працюють ввечері.

Розроблено план двору із визначеними функціональними зонами:

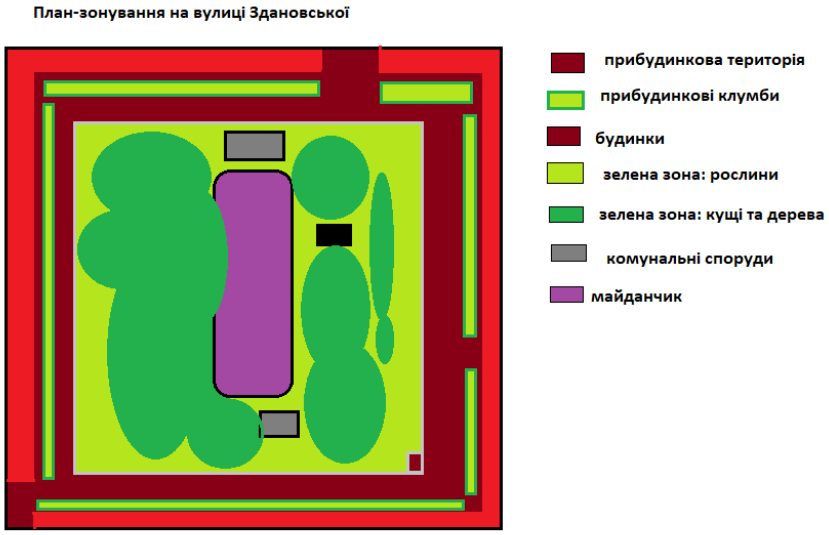

Рис. 3.2. Функціональне зонування двору по вулиці Юлії Здановської 50/2

3.2. Власний проект комфортного внутрішнього двору у житловому комплексі Ліко Град

Концепція розвитку двох дворів по вулицях Рудницького та Здановської з елементами різнобічних векторів розвитку.

Важливі кроки по ревіталізації дворів:

1. Заміна покриття

Найкращим варіантом для формування комфортного середовища є укладення тротуарної плитки (*рис. 3.3*), яка вирішить відразу декілька проблем.

Серед головних плюсів використання тротуарної плитки виділяють:

- відсутність на такій поверхні можливих калюж чи інших осадків, оскільки воду таким чином протікає у розщелини між плитками;
- така плитка легко знімається для заміни або підземних ремонтних робіт;
- тротуарна плитка є більш екологічною та більш стійкою до різних температур;
- така поверхня є стійкою і до різних навантажень;
- естетична складова такого покриття доволі довговічна, оскільки плитка не вигорає на сонці та є довговічною.

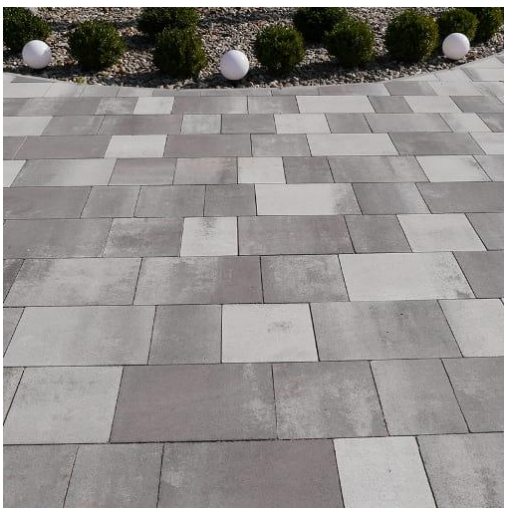

Рис. 3.3. Тротуарна плитка для заміни покриття у дворах ЖК Ліко Град

Також слід звернути увагу на проблеми відкритого грунту на території зелених зон. Такі місця слід обкласти білою декоративною галькою (*рис. 3.4*). По-перше, такий матеріал буде естетично привабливим у дворі в композиції із зеленими насадженнями.

- таке каміння не має у своєму складі ніяких домішок і виділяє токсичні речовини під впливом температур;

- матеріал не завдає шкоди навколишньому середовищу та не має негативного впливу на рослини;

- покриття не піддається впливу ультрафіолету;

- камінці проявляють стійкість до навантажень, а також витримують сніг, зливи та інші опади.

Рис. 3.4. Декоративна галька на відкритому грунті для дворів ЖК Ліко Град

2. Впорядкування озеленення та благоустрій

На території двору по С. Рудницького наявна наступна ситуація: велика кількість зелених насаджень, що створює умови, розвитку зручного та тихого простору для мешканців. Тому для даного двору не слід проводити кардинальні зміни із озеленення, а лише впорядкувати їх.

Першим етапом є впорядкування рослинності, вибір кращих для такого типу двору рослин. Слід зазначити, що дане подвір'я варто розглядати як затінене або напівзатінене і відповідно орієнтуватися на його специфіку. Для більш затіненого подвір'я підійдуть такі рослини: гортензія черенкова, плющ звичайний, дикий виноград. Для напівзатіненого – хміль звичайний жимолость генрі, кірказон пухнастий, гліцинія, бузок. Серед дерев та кущів підійдуть: клен польовий, клен гостролистий, глід лавальє, яблуня трилопатева та вишня саржента, серед кущів - жимолость блискуча та смородина альпійська (*рис. 3.5*).

Рис. 3.5. Рослинність для заміни у дворі по С. Рудницького

На території двору по вулиці Ю. Здановської наявні інші особливості: території озеленення набагато менше, менша площа двору. На частинах з відкритим ґрунтом варто висадити дерева для збільшення диверсифікації озеленення та створення тіні в дворі, щоб зменшити теплове навантаження. Для даного двору підійдуть дещо інші рослини, оскільке це подвір'я є більш сонячним. Серед рослин підійдуть плющ звичайний, бересклет Форчуна,

кірказон пухнастий, кампсис, стефандра. Також для напівтіні: фалопія, хміль звичайний, актинідія коломікта. Серед дерев та кущів варто виділити: робінію звичайну, ясеня білоцвітного, тюльпанове дерево, а також доцільними будуть глід звичайний, клен гостролистий та клен польовий. Серед багаторічних та цибулькових рослин підходящими будуть: молочай мигдалевидний, космея, лаванда, ірис, півонія, шавлія, рудбекія (*рис. 3.6*).

Рис. 3.6. Рослинність для заміни у дворі по Ю. Здановської

Наступним кроком є становлення зручних вуличних меблів. Слід обирати меблі за показниками довговічності, зручності, ергономічності. Важливим елементами вуличних меблів також є лави, які виконують три головні функції: відпочинку, естетичної насолоди та спостереження. Для дотримання всіх трьох функцій та підкреслення стилістики зеленого двору буде вдалим такий варіант (рис. 3.7):

Рис. 3.7. Лавки для заміни у дворі по С. Рудницького

Важливим елементами вуличних меблів для естетики та функції спілкування серед мешканців також є столики та стільці. Ергономічність, практичність та стилістична витриманість в композиції з простором є основними факторами підбору подібних вуличних меблів. Вуличні меблі з декоруванням деревом будуть виглядати сучасно, доречно та вписуватись в загальний простір за кольоровою гаммою та матеріалом (*рис. 3.8*).

Рис. 3.8. Лавки з дерева для заміни у дворі по С. Рудницького

3. Забезпечення створення безбар'єрного простору

1. Тротуари та бордюри

Мінімальна ширина тротуару та доріжок визначена як 1,5 м, а максимальна висота бордюрів - 5 см (перепад висот) (*рис. 3.9*). Також запропоновано використання бордюрного каменю, як матеріалу, який відокремлюватиме доріжки через зелені зони від основної частини газону. Таким чином він буде нести захисну функцію для покриття від можливих руйнівних впливів. Обидва досліджувані двори мають схожі проблеми із незручними тротуарами та бордюрами, які чинять перешкоди для пішоходів.

Рис. 3.9. Тротуар та бордюри для заміни у дворі по С. Рудницького

2. Оновлення пандусів.

Варто зауважити, що пандус є важливим елементом доступності для маломобільних груп населення. До такої категорії відносяться: люди з інвалідністю, зокрема ті, хто користується візками, люди старшого віку, вагітні жінки, мешканці, як мають дітей та користуються дитячими візками.

3. Оновлення сходів

Слід розуміти, що ситуація на вулиці С. Рудницького склалась таким чином, що перші поверхи будинків були побудовані досить високо, через що сходи є необхідним елементом простору для даного двору. На мій погляд, доцільним є створення невеличкої тераси в рівень з виходом до під'їзду та обладнання її двома модульними сходами з однієї сторони та пандусом з іншої. Таким чином мешканці матимуть більше альтернатив для входу і виходу з двору. Також терасу можна облаштувати лавкою, яка буде виконувати функцію спостереження та функцію відпочинку.

4. Реорганізація наявних парканів

Паркани на території двору мають неприваблений естетичний вигляд, не несуть захисної функції та спричиняють бар'єри на шляху. Тому для виділення зелених насаджень або наприклад невеликих полісадників під вікнами, які насаджували самі жителі, рекомендовано уникнення перешкод в просторі та використання невеликих бордюрів для відділення

простору та розмежування різних зон на території. Такий варіант доцільно використати на територіях обох дворів.

Рис. 3.10. Полісадники у внутрішніх дворах багатоповерхівок

4. Облаштування смітників

Слід зауважити, що важливим є встановлення урн у дворі та забезпечення ними території біля кожної лавки та майданчика. Такі смітники мають бути відкритими та доступними для всіх: мешканців двору та гостей.

Смітники для викиду сміття в крупних масштабах мають бути оновленими та мати охайний вигляд. Кількість баків для одного двору має бути більше 5 та регулярно вивозитись.

Також зважаючи на проблемність смітників є доцільним встановлення так званих закритих смітників, доступ до яких матимуть лише мешканці двору (*рис. 3.11*).

Рис. 3.11. Закриті смітники для заміни у дворі по С. Рудницького

5. Облаштування дитячого майданчика

Майданчик слід повністю реорганізувати для забезпечення сучасним та ергономічним простором для дітей та дорослих. Буде доцільним зробити на його території простір з газоном, де діти будуть мати можливість грати в рухливі ігри, а також виділити територію для майданчику, де будуть встановлені наступні елементи:

- спеціальна гойдалка з металевими стійками та м’якими сидіннями;
- обладнана територія з піском для ігор.

В даному просторі є можливість посидіти, побудувати з піску різні елементи, також це розвиток через спеціально встановлену конструкцію. Таким чином, діти зможуть розвивати моторику рук, що наприклад полегшить сприйняття та вивчення іноземних мов (*рис. 3.12*). Перевагою спортивно-канатного комплексу є багатофункціональність та різноманіття елементів: канатних сіток, гойдалок, тренажерів та інших елементів, які будуть актуальними для дітей різних вікових груп.

Рис. 3.12. Дитячі площадки для заміни у дворах ЖК Ліко Град

Двір на вулиці С. Рудницького має застарілий майданчик, який вимагає повної ревіталізації. Двір на території вулиці Ю. Здановської має оновлений

майданчик, проте для більш комплексного підходу варто додати розвиваючі елементи ігрового простору.

6. Паркінг та авто у дворі

Варто зауважити, що обидва двори мають проблему заповнення двору автомобілями, що є причиною ряду негативних наслідків. На території двору по вулиці С. Рудницького наявні автомобілі, які перешкоджають руху пішоходів, але вони представлені у меншій кількості, ніж, наприклад на території іншого досліджуваного двору. Доцільним варіантом буде винесення автомобілів за територію двору та обмеження руху машин на території двору для інших автомобілів через встановлення шлагбауму з перепустками, але при цьому двір варто залишити відкритим для пішоходів. Автомобілі можна винести за двір на територію біля комерційних закладів, де є значна асфальтована площа.

На вулиці Ю. Здановської наявний підземний паркінг, проте він не користується популярністю через високу вартість. Варто знизити вартість послуг для мешканців будинку,та винести машини жителів до підземного паркінгу, таким чином розвантаживши територію двору. Машини інших людей слід винести з двору через часткове закриття території. Тобто місцевість повинна бути закрита від авто за допомогою шлагбауму як і двір на вулиці Рудницького, пропускаючи машини лише через спеціальні перепустки, за винятком поліції, пожежних та швидких, які повинні бути пропущеними без перепусток.

7. Незнайомці у дворі та безпека

Важливим є те, що незнайомці в дворі часто викликають сигнали тривоги та зменшують рівень почуття безпеки у жителів. Проте слід розуміти, що чужинці не є абсолютним злом та викликають лише недовіру, тому подолати почуття небезпеки у жителів лише прибравши з вулиць незнайомих людей неможливо.

По-перше, на територіях обидвох дворів варто встановити достатню кількість камер спостереження, для того щоб фіксувати всі можливі події.

Таким чином будь-які правопорушення чи події будуть знаходитися під контролем. На території двору по вулиці Ю. Здановської наявні камери відеонагляду біля під'їздів, але слід встановити камери так, щоб ті фіксували усі зони двору. Двір на С. Рудницького не має камер спостереження, а також через мережу зелених зон має менш чітко виражену видимість.

По-друге, цілісна соціальна спільнота людей, які проживають в одному будинку, є не менш важливим елементом захисту. Якщо комунікація та соціальні зв'язки між сусідами є встановленими та налагодженими, формується неформальний соціальний контроль території. Люди чітко розрізняють, хто свій, а хто чужий. Таким чином є можливість попередити майже будь-які злочини.

По-третє, якщо територія двору є транзитною і є шляхом для певного відсотку незнайомців з однієї точки в іншу слід зробити певні кроки до мінімізації чужинців. Двір не повинен бути зручним для проходження, мають бути не багато виходів та входів, щоб не збільшувати потоки інших людей. Ще кращим варіантом є забезпечення альтернативних шляхів за межами дворів на С. Рудницького та Ю. Здановської, де незнайомі пішоходи можуть пройти в потрібні їм точки.

По-четверте, встановлення шлагбауму та закриття території від інших чужих авто унеможливить в рази можливі небезпеки. У той же час, територія двору на С. Рудницького зі своїм потенціалом рекреаційної зони із зеленими насадженнями може бути привабливою для інших людей, а двір на Здановської з великою мережею різних комерційних закладів також має перспективу створення «живого» простору, який притягує людей.

Також важливим є збільшення кількості ліхтарів та системи освітлення на території обох дворів.

8. Формування культури фруктових садів на вулиці Степана Рудницького

Міські фруктові сади вже досить давно розповсюджені в багатьох європейських столицях, де виконують декілька важливих функцій: як місце

зустрічі городян, як місце відпочинку та рекреаційного середовища та як місце вирощування плодових культур на території міста. Всі ці функції є важливими складовими формування комфортного простору і розкриття потенціалу двору на вулиці С. Рудницького.

Головними причинами формування такої території є:

- ✓ наявність досить великої площі території двору;
- ✓ відсутність в перспективі наявності машин в цьому просторі;
- ✓ потенціал розвитку продажу фруктів та ягід з території двору як варіант якісного та простого джерела надходжень;
- ✓ створення більш естетично привабливого простору для мешканців;
- ✓ формування важливої зони комунікації між мешканцями;
- ✓ утворення міцних сусідських зв'язків.

Територію не слід робити приватною, але при цьому є варіант створення огорожі з декоративного каменю, яка естетично впишеться в ландшафт двору.

9. Формування «живих» просторів на вулиці Юлії Здановської

На території вулиці Ю. Здановської наявні комерційні зони, проте головним фокусом уваги є створення одночасно живого і тихого простору, який був би привабливим для людей, але при цьому не впливав негативним чином на спокій мешканців довколишнього будинку. Для формування такого «живого» простору слід:

- ✓ створити необхідні умови для розвитку кафе, орієнтованого на молоді сім'ї, з терасами на зовнішній стороні двору та місцями в середині;
- ✓ чітко регламентувати час роботи таких закладів, щоб в темний час вони не заважали відпочинку мешканців;
- ✓ створити ком'юніті зону для відпочинку та навчання зі зручними сидіннями, яка буде привабливою зоною для тих, хто має віддалену роботу чи просто хоче відпочити;
- ✓ чітко регламентувати кількість однакових закладів з послугами;

- ✓ ввести обмеження щодо вивісок закладів відносно дизайну навколишнього середовища;
- ✓ створити продуктовий магазин для задоволення основних потреб мешканців.

ВИСНОВКИ

Прибудинкову територію найчастіше визначають як територію навколо багатоквартирного будинку, яка окреслена з огляду на відповідну містобудівну та землевпорядну документацію. В цю категорію включають межі земельної ділянки, на території якої розташований багатоквартирний будинок, а також дотичні до нього будівлі чи споруди. Головними елементами двору є будівлі, зелені насадження, дорожні елементи, тротуари, спортивні і дитячі майданчики, майданчики зі смітниками, в'їзди та виїзди.

Серед принципів функціонування дворів найчастіше виділяють: доступність, озеленення, наявність різних активностей, сталу мобільність, приватність.

Існує велика кількість прикладів облаштування внутрішніх дворів у європейських країнах, крім цього для більшості зарубіжних країн ця процедура є досить буденною та розповсюдженою. Українські міста мають набагато менше досвіду із облаштування дворів, проте на території Києва та Львова існують доречні та позитивні приклади реорганізації території, які в основному були створені силами та коштом самих мешканців будівель.

Обраними кейсами для дослідження були обрані два двори на території ЖК Лікоград за адресами Степана Рудницького 9/11 та Юлії Здановської 50/2. Слід зауважити, що ці двори є абсолютно різними, оскільки були створені в різний час. Так, двір на С. Рудницького з'явився одним із найперших ще на початку 2000-х років, у той час як двір по вулиці Ю. Здановської є більш оновленим оскільки був створений в середині 2010-х. Ці обставини вплинули на формування внутрішніх дворів та певні переваги і недоліки, які в них присутні.

Території дворів були досліджені в польових умовах, де були виявлені головні переваги та проблеми, які заважають розвитку цих просторів. Так, серед плюсів двору на вулиці Рудницького було виявлено велику площу території, широкі мережі зелених насаджень, відносно невелику кількість авто на території (через кількість дерев та кущів, які є перешкодами для руху

машин), різноманітність місць відпочинку, затишність простору. Всі ці переваги формують потенціал двору та є його сильними сторонами. У той же час простір цієї прибудинкової території є абсолютно не інклюзивним через наявність проблемних смітників, транзитність території та збільшення чужинців як користувачів простору, відсутність якісного покриття.

Двір на території вулиці Ю. Здановської має дещо інші переваги. Серед них: наявність мережі комерціалізованих закладів, які забезпечують задоволення потреб мешканців, більш живе та бурхливе життя двору, зручне рівне покриття, забезпечення майже безбар'єрного простору, функціональність простору, який досить чітко розмежований на зони на території. Проте крім переваг наявні і недоліки двору, а саме – катастрофічне переповнення двору автомобілями, відносно мала територія двору, мала площа зелених зон, значне шумове навантаження, транзитність території, що збільшує кількість незнайомців.

Також були проведені інтерв'ю безпосередньо з мешканцями двору, які є основними користувачами простору. Були сформовані дев'ять блоків питань, які стосувалися основних факторів впливу на створення комфортного середовища. Задавались питання щодо частоти перебування в дворі та основні види діяльності, які були зазвичай застосовані на цій території. Також були сформовані питання щодо почуття безпеки у дворі, рівня озеленення на прибудинковій території, паркування автомобілів у внутрішньому дворі, наявності перешкод та бар'єрів на території простору, тема комерційних закладів на перших поверхах, облаштування смітників, виявлення головної проблеми внутрішнього простору та формування двору-мрії. За результатами інтерв'ю були виявлені головні проблеми двору на вулиці С. Рудницького. Респонденти повідомили, що їх повною мірою влаштовує озеленення двору, частково питання щодо відсутності комерціалізованої зони на перших поверхах, але більшість респондентів не мають претензій щодо цього, питання безпеки було розкрите неоднозначно, оскільки частина респондентів почуває

себе безпечно за рахунок соціальних зв'язків та одомашненості двору, а інша частина має почуття страху у своєму дворі.

Тему смітників більшість опитаних підкреслила в негативному вигляді, оскільки наявна ситуація їх не влаштовує, але найбільш проблемними питаннями були виявлені автомобілі у дворі, неякісне покриття та його елементи. Серед головних недоліків двору майже всі респонденти відзначили старий аварійний дитячий майданчик. Мріями жителів є створення безбар'єрного простору та закриття двору від машин та чужинців.

Мешканці будинків на вулиці Ю. Здановської мали також деякі схожі невдоволення простором, але також були і дещо інші зауваження. Так, слід відзначити, що в дворі на вулиці Ю. Здановської більшість респондентів також не мають почуття безпеки, причини в більшості перекликаються з проблемами попереднього двору: недостатнє освітлення, багато чужинців за рахунок транзитності двору, відсутність охорони. Були зафіксовані також нарікання щодо озеленення, оскільки всі респонденти дали чітку відповідь про те, що більшість території заасфальтовано, мало зелених насаджень, ландшафти тусклі та сірі. Важливою проблемою є автомобільні затори у дворі, де авто займають основну площу, всі респонденти незадоволені таким станом парковки та пропонують винести їх за межі двору. Наявність підземного паркінгу не сприяє позитивному розв'язанню проблеми, оскільки більшість мешканців не користуються ним через високу вартість. Рівень безбар'єрності жителі також не оцінили високо, а комерційні заклади підтримали, хоча і знайшли деякі недоліки у вигляді відсутності необхідних точок. Стан баків зі сміттям теж був незадовільним. Серед головних недоліків були виділені транзитність двору та автомобілізація простору.

Отже, слід розуміти, що власний аналіз території та врахування інтересів жителів досліджуваного простору є важливим симбіозом, який є фундаментом побудови концепції розвитку цих дворів. Тож побудова концепції, яка мала спільні рішення для обох територій та розглядала окремі особливості кожного двору для більш конкретних рішень та продуктивних результатів. Були

розглянуті всі побажання та скарги мешканців, прийняті міри до вирішення кожної проблеми індивідуально зважаючи на особливості дворів.

Ряд рішень по ревіталізації дворів становив сукупність взаємодоповнюючих правил для всебічного розвитку прибудинкових територій. Фокус уваги був спрямований на такі важливі сфери як озеленення згідно із особливостями мікрокліматів кожного двору, винесення машин за межі двору, знешкодження всіх можливих бар'єрів на шляху більш вразливих груп населення, реорганізація смітників та створення закритих баків, які винятково призначені для жителів двору. Також увага була приділена заходам із формування безпечного середовища та створенню комфортних умов на майданчиках, розвиток окремих індивідуальних рис територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Б.В., Мазур М.В. Оформлення прибудинкової території: практичний посібник для ОСББ. Східноукраїнський центр громадських ініціатив. Луганськ, 2011. 100 с.
2. Ватаманюк Н.Ю. Актуальні проблеми внутрішньоквартальних просторів в історичній забудові (на прикладі міста Чернівці). Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2018. №52. С. 174-179.
3. Гейл Я. Міста для людей. Київ: Основи, 2018. 280 с.
4. Гукалова І.В. До питання соціально-географічної концептуалізації інклюзивного розвитку. Науковий вісник Херсонського Державного університету. Серія: Географічні науки. 2019, № 10. С. 20-26.
5. Гукалова І.В. Якість життя як цільовий імператив концепцій міського розвитку: висновки для України. Український географічний журнал, 2018 (1). С. 30-38.
6. Джекобс Дж. Смерть і життя великих американських міст. Київ: CANACTIONS. 2021. 480 с.
7. Кушніренко О., Петренко-Лисак А., Шутюк О. Як досліджувати публічні простори в Україні: напрями і методи. Київ, 2020. 38 с.
8. Лещенко Н.А. Збереження та оновлення історичного середовища в контексті сталого розвитку міста. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2017. №47. С. 111-115.
9. Лінда С.М., Рибчинський А. Внутрішні двори у структурі історичних міст: розвиток та сучасні проблеми. Містобудування та територіальне планування. 2013. №48. С. 267-272.
10. Мезенцев К., Мезенцева Н. Сучасні трансформації публічних просторів Києва: передумови, прояв та специфіка. Часопис соціально-економічної географії. 2017. Вип. 22. С. 39-46.

11. Мезенцев К. В, Провотар Н. І., Пальчук М. В. Публічні простори через призму партисипативного міського планування – приклад Києва. Український географічний журнал. 2020. Вип. 2 (110). С. 30-37.

12. Мезенцева Н. Публічні простори Києва: модель та сучасні трансформації. / Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін. За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої (Провотар). Київ: Фенікс, 2017. С. 185-210.

13. Мезенцева Н., Пальчук М. Публічні простори міст: осмислення через призму зарубіжного дискурсу. Економічна та соціальна географія. 2016. Вип. 76. С. 19-26.

14. Подвір'я для комфортного життя. Довідник з благоустрою дворів власними силами. Київ, 2015. 40 с.

15. Провотар Н., Кутова К., Дібрівний Е. Соціально-просторові відмінності розвитку інклюзивної інфраструктури у великому місті. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка, серія «Географія». 2022, № 3-4 (84-85), С. 8-15.

16. Провотар Н., Огійчук Н. Публічні простори Житомира: місця, які спонукають мешканців виходити в місто. Економічна та соціальна географія. 2021, Вип. 86, С. 40-52.

17. Соціальна географія : підручник. /за ред Л. Нємець, К. Мезенцева. Київ, 2019. 304 с.

18. Соціологія міста: сутність, проблеми, основні поняття. URL: http://pidruchniki.com/14940807/sotsiologiya/sotsiologiya_mista_sutnist_problemi_osnovni_ponyattya.

19. Спек Дж. Правила пішохідного міста: 101 крок до створення кращих місць. Київ: КЕНЕКШЕНС, 2019. 286 с.

20. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін. / За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. Київ, 2017. С. 185-210.

21. Astor, A. (2019). Street performance, public space, and the boundaries of urban desirability: The case of living statues in Barcelona. International Journal of Urban and Regional Research, 43(6), 1064-1084.

22. Carmona M., Tiesdell S., Heath T. and Oc Taner. (2010). Public Places Urban Spaces, The Dimensions of Urban Design Routledge, London and New York.

23. Faulk D. (2006). The process and practice of downtown revitalization, Review of Policy Research, Vol. 23(3), p. 625.

24. Gehl, J. (2001). New City Spaces. Copenhagen: The Danish Architectural Press.

25. Gehl, J. (2007). Public spaces for a changing public life. In C. W. Thompson, & P. Travlou (eds.). Open Space: People Space. Taylor & Francis.

26. Guterbock T.M. (1980). The political economy of urban revitalization, Competing Theories, vol. 15 (4), pp. 429-438.

27. Jaskólski M.W., Smolarski M. (2016). Gentrification and revitalization as two coupled processes in Wroclaw's Nadodrze district, Studia Miejskie, 22. pp. 103-116.

28. Kabich N., Haase D. (2013). Green spaces of European cities revisited for 1990–2006. Landscape UrbanPlan, 110: 113–122.

29. Masullo, M., Castanò, F., Toma, R.A., Maffei, L. (2020). Historical Cloisters and Courtyards as Quiet Areas. Sustainability. 12, 2887.

30. Mohora I., Anghel A.A. (2019). Revitalization Proposals for Green Interior Courtyards in the Historical Centre of Timisoara. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering. 471 (8).

31. Neal, Z. (2010). Seeking common ground: three perspectives on public space. Urban Design and Planning. 163(2), 59-66.

32. Neal, Z., & Orum, A. (eds.). Common ground? Readings and Reflections on Public Space. (2009). New York: Routledge.

33. Rob Krier. Urban space. New York, 1979. 174 p.

34. Whyte, H.W. (2000). How to Turn a Place Around. A Handbook for Creating Successful Public Spaces. Projects for Public Space Inc.

35. Worpole, K., & Knox, C. (2007). The social value of public spaces. New York: Joseph Rowntree Foundation.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток А.1. Розроблені пропозиції із врахуванням зауважень респондентів щодо облаштування внутрішнього двору по вулиці Степана Рудницького

Елемент простору	**Зауваження респондентів**	**Пропозиції**
1. Безпека	Частина почувається небезпечно через незнайомців та відкритість двору	1. Обладнання територій камерами відеонагляду. 2. Закриття дворів від чужих машин. 3. Створення альтернативних шляхів для чужинців за межами двору
2. Паркування авто у дворі	Всім опитаним респондентам не подобається наявність машин в дворі, які чинять перепони на шляху.	1. Винесення парковки за межі двору. 2. Закриття двору від чужих машин. 3. В той же час створення виходу на зовнішню частину вулиці через під'їзд для мешканців.
4. Покриття та елементи тротуарів	Неякісний асфальт. Вузькі тротуари. Високі бордюри.	1. Покриття тротуарною плиткою, яке є якісним та довговічним. 2. Розширення тротуарів до 1,5-2 м. 3. Зниження бордюрів (до 5 см)
4. Смітники	Респонденти знаходять їх в обмеженій кількості, непривабливими ззовні та весь час переповненими.	1. Розширення кількості баків 2. Контролювання вивозу сміття. 3. Створення закритих

		смітників винятково для жителів двору.
5. Спортивний майданчик	Респонденти зауважили, що він несучасний, в аварійному стані та виділили це як одну з нагальних потреб двору.	1. Повноцінна реорганізація наявного майданчика. 2. Встановлення елементів із якісних матеріалів. 3. Додавання сучасних ігрових зон. 4. Розширення можливостей майданчику для задоволення різних категорій населення.

Додаток А.2. Розроблені пропозиції із врахуванням зауважень респондентів щодо облаштування внутрішнього двору по вулиці Юлії Здановської

Сфера/обєкт	Зауваження респондентів	Результат	
1. Безпека	Є некомфортні почуття через незнайомців.	1. Закриття двору від чужих машин. 2. Збільшення освітлення. 3. Встановлення відеонагляду.	
5. Озеленення	Тускле, сіре та занадто мало	1. Посадка дерев на території відкритого грунту. 2. Розширення мережі клумб біля вікон. 3. Додавання квітучих та фруктових кущів і дерев для розширення мережі озеленення та більш естетичного вигляду.	4
6. Паркування авто у дворі	Машини майже повністю займають і	1. Зниження вартості паркінгу та	3

	без того невелику площу двору.	перенесення авто мешканців туди. 2. Закриття двору від автомобілів незнайомців.	
7. Смітники	Респонденти знаходять смітники непривабливими, неохайними та переповненими.	1. Розширення кількості баків 2. Контролювання вивозу сміття. 3. Створення закритих смітників винятково для жителів двору	
8. Покриття та елементи тротуарів	Тротуари занадто вузькі, а бордюри дуже високі	1. Покриття тротуарною плиткою, яке є якісним та довговічним. 2. Розширення тротуарів до 1,5-2 м. 3. Зниження бордюрів (до 5 см)	4